

Tryggve Sköld och umesamiskan. Intryck från en oavslutad språkdokumentation

Florian Siegl

I artikeln behandlas Tryggve Skölds hittills nästan okända fältforskning bland umesamer på 1950- och 1960-talen i Arvidsjaur och Arjeplogs kommun. I första delen belyses Skölds fältforskning närmare och som avslutning presenteras en översikt av material som blev insamlat av honom. I andra delen diskuteras några särskilda nordliga drag i denna varietet av umesamiska som talades i gränsområdet mellan umesamiskan och pitesamiskan.

Nyckelord: Tryggve Sköld; umesamiska; fältforskning; morfologi; morfosyntax; samisk forskningshistoria

1 Inledning

Tryggve Sköld (1922–2012) är troligen bäst känd för sin forskning om nordgermanska och östersjöfinska språkkontakter med speciellt fokus på etymologi.¹ Att Tryggve Sköld tidigare forskat om umesamiska i Arvidsjaur kommun (1954, 1956, 1963) är relativt okänt. Den delen av hans karriär avslutades tyvärr aldrig och hans forskningsrön har förblivit opublicerade. Eftersom Tryggve Skölds material nu för första gången är tillgängligt i sin helhet på ISOF i Uppsala² har jag granskat det i samband med ett pågående projekt om umesamiska. Tryggve Skölds samling skiljer sig från de tidigare och bättre kända umesamiska samlingarna (t.ex. K. B. Wiklund, Axel Calleberg, Nils Moosberg) som är behandlade i Lars-Gunnar Larssons monografi (Larsson 2012) av olika anledningar. För det första är Tryggve Skölds samlingar geografiskt begränsade

1. Se Larsson (2013).

2. Tidigare fanns Skölds primärmaterial på ISOF i Uppsala och på DAUM i Umeå, men efter nedläggningen av DAUM finns allt material nu i Uppsala.

eftersom han bara vistades bland talare av umesamiska i Arvidsjaur och i den angränsande delen av Arjeplogs kommun. För det andra fokuserade Tryggve Sköld inte bara på insamling av ord och paradigm utan samlade också in berättelser, både på papper och med en bandspelare. Även om materialet är geografiskt begränsat är Skölds samling egentligen mera omfattande i jämförelse med material insamlat av Wiklund, Calleberg och Moosberg, eftersom Sköld inte bara undersökte språkliga strukturer utan också språkets uttryckssida.

I första delen av artikeln belyser jag Tryggve Skölds arbete i Arvidsjaur. Eftersom Tryggve Sköld dokumenterade sitt arbete flitigt i dagböckerna är det möjligt att rekonstruera hans fältforsknings vardag och *work-flow* lite närmare. Ur en forskningshistorisk synvinkel är Skölds dagböcker särskilt viktiga eftersom andra forskare (båda tidigare och samtidiga) inte möjliggör några motsvarande studier bakom kulisserna. Första delen avslutas med en preliminär inventering av hans samlingar. I andra delen av artikeln presenteras några särdrag från det språkliga området som Tryggve Sköld har dokumenterat. Skölds material representerar en mycket nordlig umesamisk varietet som ligger på gränsen mellan umesamiska och pitesamiska och uppvisar några viktiga dialektologiska detaljer som inte har behandlats hittills.

2 Umesamiskan och umesamiskans dialekter – några källhistoriska anmärkningar

Även om umesamiska i dag är ett av de minst beskrivna samiska språken i hela den samiska språkredjan, är umesamiska inte odokumenterat. Mycket material, både skriftliga samlingar och ljudinspelningar, är fortfarande bevarat på hyllor och servrar i Uppsala och väntar på en omfattande bearbetning. Med Larssons publikation (2012) finns en del äldre material nu tillgängligt, men det är bara toppen av ett isberg. Tryggve Skölds samling tillhör den grupp av material som fortfarande är okänt och oanvänt. Anledningen till att det umesamiska arkivmaterialet i dag är så viktigt beror på den språksociologiska situationen. Det umesamiska språket är närmast utdött i dag; där finns kanske upp till 10 *rememberers* (samtliga minst 70 år gamla) samt några yngre entusiaster som har försökt lära sig språket under de senaste åren. Eftersom umesamiska inte någonstans används som det primära valet i kommunikationen människor emellan, är det i dag omöjligt att samla in nytt primärmaterial. Det betyder alltså att språket som kallas för umesamiska består av primärmaterial och några publicerade studier som representerar ett språk och dess dialekter/varieteter under tidsperioden 1870–2011. Material som finns i dag kommer från József

Budenz, Ignác Hálás, K. B. Wiklund, Axel Calleberg, Nils Moosberg, Valter Jansson, Israel Ruong, Wolfgang Schlachter, Björn Collinder, Tryggve Sköld, Gustav Hasselbrink, Olavi Korhonen, Juhani Lehtiranta, Florian Siegl och två engagerade umesamer, Aldor Stenvall och Henrik Barruk.³ Även om det finns en lämplig samling av olika slags språkmaterial, måste man dock konstatera, att några områden som t.ex. Ammarnäs, Lycksele och många delar av Sorsele inte blev dokumenterade tillräckligt mycket eller överhuvudtaget.⁴ Eftersom det inte längre är möjligt att insamla nytt material är man i dag faktiskt tvungen att renskriva och tyda det som blev insamlat och nu föreligger obearbetat eller oanalyserat på hyllorna i statliga och personliga arkiv. Det arbetet måste ske med dem som kan umesamiska tillräckligt väl.⁵ Det material jag samlade in år 2011 i Arvidsjaur (Siegl 2012) under två veckor var antagligen den sista manifestationen av ett språk som användes aktivt av en talare.⁶

Den hittills mest omfattande beskrivningen av umesamiskan har gjorts av Larsson (2012) som lyckades bringa en viss klarhet men på grund av det bristfälliga källhistoriska utgångsläget (jämför ovan) var Larsson tvungen att främst fokusera på Wiklunds, Callebergs och Moosbergs samlingar. Det betyder också att Larssons monografi kan anses som en detaljrik introduktion till den umesamiska samlingen på ISOF. Den kan också användas för språkliga jämförelser med Wolfgang Schlachters publicerade material från Malå, även om det blev delvis gjort av Larsson. Tryggve Skölds material som jag diskuterar och beskriver här omnämndes av Larsson (Larsson 2012: 77–78), men spelade en underordnad roll i dennes argumentation, eftersom det inte var helt tillgängligt för Larsson. Det främsta syftet med Larssons monografi var att försöka definiera den otydliga gränsen mellan syd- och umesamiskan samt att ge några inblickar i den språkliga och dialektala variationen i det dåvarande umesamiska språket med särskild hänsyn till områdena Tärna, Sorsele och Malå. Även om gränsen mellan sydsamiskan och umesamiskan söderut fortfarande är oklar, är det egent-

3. Det är nog möjligt att det finns umesamiska ljudinspelningar på Sveriges radios och Sameradians arkiv, men alla försök att få kontakt med arkiven förblev obesvarade.

4. Det gäller mest för Norge. Alla kartor över samiska dialekter nämner ett umesamiskt område i Norge i Norrlands fylke, men det finns inte något språkligt material från det området (se också Siegl, i tryck a).

5. Under min forskning i fält i Arvidsjaur och Ammarnäs lyckades jag hitta fyra äldre umesamer (70, 79, 80, 86) som hade bevarat tillräckligt mycket språkkunskap för att hjälpa mig med renskrivning av de äldre ljudinspelningarna. Andra möjligheter till datainsamling är tyvärr inte längre möjliga.

6. På grund av dålig hälsa och hög ålder kan denne språkbärande inte längre intervjuas.

ligen ett källhistoriskt problem⁷ eftersom Tärna- och Lyckseleområdet inte blev dokumenterat tillräckligt detaljerat. Det nämner Larsson själv några gånger i monografen. Ett annat viktigt resultat av Larssons forskning är en överraskande gränsdragningsfråga i umesamiskan. Vanligtvis går gränserna i västsamiskan (med undantag av nordsamiskan) från syd till nord, båda mellan olika språk och mellan huvuddialekter i ett språk. Men så är det nog inte i umesamiskan där Larsson fann att den primära gränsen gick från väst till öst. Tärna, Ammarnäs och Ullisjaur hör till den västra delen men Sorsele, Malå, Arvidsjaur (Mausjaur, Araksuolo, Malmesjaur, Lomträsk) och Maskaure samt Radnejaur i nuvarande Arjeplogs kommun till den östra delen (Larsson 2012: 182). Jag kommer längre fram att visa, att det finns ett bra argument för en hittills okänd gränsdragning i syd-nordlig riktning mellan Malå och Arvidsjaur med hänsyn till verbet *leä*-. Argumentationen baseras på Tryggve Skölds och Björn Collinders material från Arvidsjaur kommun från 1943 [Collinder 16359] och Israel Ruongs material från 1940- och 1950-talet [Ruong 35280:XIV:51]. Men den *fine-tuning* som jag ska redogöra för är en gräns i en subdialekt och kullkastar inte Larssons upptäckt vad gäller den väst-östliga gränsdragningen. Huvudlinjerna i Larssons tolkning är stabila.

3 Tryggve Sköld och umesamiskan i Arvidsjaur kommun

Tryggve Sköld var tre gånger i Arvidsjaur kommun för fältforskning: 1954 (31/7–29/8), 1956 (6/6–3/7) och 1963 (5/8–10/10).⁸ Samtliga besök blev grundligt dokumenterade med kommentarer i dagböckerna (deras accessionsnummer följer i avsnitt 4 i denna framställning). Dagböckerna är lätta att läsa, även om många sidor är fuktskadade. Eftersom Sköld redan hade ägnat sig åt fältforskning i slutet av 1940-talet och tidigt på 1950-talet bland nord- och lulesamer i Kaitum, var han medveten om vad fältforskning krävde. Även om Sköld kunde använda sitt modersmål i umgänget med lokalbefolkningen, hade han aktiv kunskap i nordsamiska och teoretisk kunskap i lulesamiska. Båda språken var desutom redan kända på basen av K. B. Wiklunds, Björn Collinders och Konrad Niensens forskning (t.ex. Wiklund 1890, 1891, 1915; Collinder 1938, 1949; Nielsen 1926). Däremot var umesamiskan nästan helt okänd när Sköld inledde

7. Den tidigare gränsdragningen blev föremål för några kritiska reflexioner av idéhistorisk karaktär i Siegl (i tryck a).

8. Här måste alltså ett sakfel i Tryggve Skölds nekrolog rättas. Larsson nämnde, att Sköld skulle ha tillbringat sammanlagt inemot ett år i Arvidsjaur (Larsson 2013: 122). I Larsson (2012: 77) anges korrekt ett halvt år.

sin forskning 1954.⁹ Det är obekant varför Tryggve Sköld började forska i umesamiskan i stället för att fortsätta med mera nordligare samiska språk som han redan kände. Inte heller är det klart om det var Tryggve Sköld själv som bestämde sig för att forska i umesamiskan, eller om det var under inflytande av Björn Collinder eller Valter Jansson som det skedde. Både Valter Jansson och Björn Collinder gjorde uppteckningsresor till umesamerna i Arvidsjaurns kommun (Jansson 1936, Collinder 1943), men bara Collinders material blev delvis publicerat.¹⁰ Eftersom Collinder och Jansson var Tryggve Skölds handledare under arbetet med doktorsavhandlingen (Sköld 1961) och kände det umesamiska området kring Arvidsjaur, verkar det möjligt att Sköld skickades till Arvidsjaurns kommun på grund av handledarens bekantskap med potentiella sagesmän. Även om det i dag är omöjligt att få bevis för det, måste man vara tacksam för att Sköld åkte till Arvidsjaurns kommun och började insamla material från ett område som blev bortglömt tidigare men tyvärr också senare.¹¹

I resten av avsnitt 3 ges en kortfattad överblick över orter där Tryggve Sköld vistades och människor som han arbetade med. När man går genom Tryggve Skölds dagböcker ser man snart, att han arbetade i olika byar i Arvidsjaurns kommun (samt gjorde några korta uppehåll i Radnejaur i Arjeplogs kommun) och inte bara i Arvidsjaur. Det betyder, att Sköld hade många olika informanter, men man ser också, att Sköld, som varje fältforskare, oftast arbetade mer intensivt med några få informanter. För alla uppteckningsresor blev den kända umesamiska politikern Karin Stenberg en central figur, både som informant men också som förmedlare av kontakter.¹² Därutöver måste man nämna Mattias Vilhelm (Ville) och Kristina (Stina) Stenvall i Mausjaur för första och andra resan. Under hans tredje resa 1963 blev Kristina Stenvall ännu viktigare, men också en ny informant från Lomträsk, Gerda Eriksson, kom till.

9. Om Sköld var medveten om Wiklunds, Callebergs och Moosbergs material är oklart.

10. Några *vuölle* som Collinder spelade in under samma färd blev publicerade senare (Smedby & Grundström 1963). Artikelförfattaren håller på att bearbeta Collinders primäranteckningar samt några inspelningar från Arvidsjaur från två besök (i februari och september 1943) för publikation.

11. Åtminstone Calleberg samlade något grammatiskt material i Malmesjaur nära Moskosel i norra delen av Arvidsjaurns kommun. Hans manus innehåller dock bara böjningsmönster och ordförråd men nästan inga satsexempel. Detta begränsar användningsmöjligheterna enormt [Calleberg 2966].

12. Karin Stenberg, hennes syster Sarah Maria Norsa och bror Nils-Petter Stenberg figurerade redan tidigare i Israel Ruongs, Björn Collinders och särskilt ofta i Edvin Bränsströms och Ernst Mankers forskning (t.ex. Manker 1968; Eriksson & Korhonen 2017).

3.1 Intryck från Skölds första resa 1954

När Tryggve Sköld första gången kom till Arvidsjaur (31/7–29/8), hade han antagligen inga kontakter. Det enda undantaget som han nämner var Karin Stenberg som han “*kände brevlades och genom [Åke F.S.] Campbells beskrivning*” som han skrev i första dagboken (3/7 1954/1).¹³ Efter ankomsten till Arvidsjaur försökte Sköld få hjälp med att kontakta samerna och gjorde det som också andra forskare har gjort – han gick till pastorsexpeditionen. Men den dåvarande kyrkoherden Söderholm skickade genast Sköld till Karin Stenberg. På grund av Karin Stenbergs centrala ställning i det samiska samhället i Arvidsjaur fick han hjälp att börja stifta bekantskap med några umesamer. Vidare försökte Sköld hitta potentiella informanter på det lokala ålderdomshemmet, och när man läser hans dagböcker verkar det som om *entering the field* skedde relativt problemfritt. Förutom arbetet i Arvidsjaur var (och bodde) Sköld också nästan två veckor hos Ville och Stina Stenvall i Mausjaur. Där arbetade han mest med Ville Stenvall, men för Mausjaur nämndes också några gånger något arbete med en viss Nils Persson.^{14 15} I Arvidsjaur arbetade Tryggve Sköld oftast med Karin Stenberg eller med samer som förmedlades av henne, t.ex. med Elsa Olofsson.¹⁶ Andra umesamer som figurerade i hans dokumentation var t.ex. Johan (Persson) Ragnefjäll och Karin Stenbergs syster Sarah Maria Norsa som är känd i Israel Ruongs samling av jojk från Arvidsjaur (Arnberg & Ruong & Unsgaard 1997: 165–188), i Collinders vuolle-samling (Smedby & Grundström 1963: 38–56) samt i Ernst Mankers och Edvin Brännströms forskning i Arvidsjaur (t.ex. Manker 1957: 227–231; 1968: 88–102; Eriksson & Korhonen 2017).¹⁷

13. Annotationen bör läsas som ett inlägg i första dagboken den 3 juli 1954. På samma sätt hänvisar jag till annat primärmaterial från Tryggve Skölds opublicerade uppteckningar.

14. Ville och Kristinas son Aldor Stenvall började spela in umesamiska senare (delvis själv, delvis tillsammans med Olavi Korhonen), och man kan nog anta, att kännedomen om Tryggve Skölds arbete med fadern Ville kan vara en förklaring.

15. Det är oklart om Tryggve Sköld verkligen stiftade bekantskap med Ville Stenvall av en tillfällighet. Tryggve Sköld skrev i dagboken att Ville Stenvall var sagesman till Valter Jansson: “*Det är tydligt, att Valter Jansson varit här i tre veckor några gånger omkring 1936. Var finns hans uppteckningar?*” (3/8 1954/1). Förutom Björn Collinder var Valter Jansson Tryggve Skölds andra handledare (se förord i Sköld 1961). Valter Janssons uppteckningar från 1936 som är bevarade på ISOF [Valter Jansson 34455] är från området kring Östansjö och Abraure. I dagboksdelen hittar man några jämförelser med hans tidigare arbete i Mausjaur, men arbetet med Ville Stenvall är inte dokumenterat i de uppteckningarna. Det verkar alltså som om alla fältuppteckningar inte blev deponerade på ISOF.

16. Några av dem träffade han också senare, men Sköld kunde tyvärr inte längre spela in alla när han kom 1963 med en bandspelare till Arvidsjaur.

17. Särskilt hos Manker (1968: 88–102) hittar man många av Ruongs, Collinders och Skölds informanter igen och får nyttigt bakgrundsinformation. Sarah Maria Norsa var också en

Tryggve Sköld hade också en cykel med sig och besökte några byar i närheten av Arvidsjaur (t.ex. Fjällbonäs) där han försökte träffa umesamer. Besöken verkar dock ha varit tillfälliga och resultaten var anspråkslösa, särskilt när man jämför Skölds beskrivningar i dagböckerna med vad han skrev om arbetet med Ville Stenvall i Mausjaur (Dagbok 1954/2,3).

3.2 Intryck från Skölds andra resa 1956

Tryggve Sköld kom tillbaka till Arvidsjaur redan två år senare 1956 (6/6–3/7). Även om han bara stannade en månad ser man att den andra färden var mycket intensiv. Det är nog knappast en överraskning eftersom Sköld redan hade stiftat bekantskap med språket, folket och området och kunde arbeta mer effektivt. Också den här gången vistades han längre i Mausjaur hos familjen Stenvall och arbetade mycket med Ville och Stina Stenvall, men också med Nils Persson. En gång kunde Sköld följa med familjen Stenvall på ett släktbesök i Setsele till Lars Sjulssons ättlingar eftersom Stina Stenvall var besläktad med Lars Sjulsson.¹⁸

I motsats till den första gången då Sköld fokuserade på insamling av ord och paradigm, försökte han 1956 uppteckna några berättelser, båda i Mausjaur och i Arvidsjaur. Vidare besökte han några umesamer som bodde i Radnejaur (i Arjeplogs kommun), t.ex. den redan nämnda Johan (Persson) Ragnefjäll, dennes bror Anselm Persson och hustru Sara Persson. I Arvidsjaur arbetade Tryggve Sköld regelbundet med Karin Stenberg, Elsa Olofsson, Nils Petter och Elsa Svensson.

Under Skölds andra uppehåll träffade han också Knut Bergsland i Arvidsjaur som kom dit för att arbeta med texterna som publicerades ett år senare i den svenska upplagan av *Sámien lukkeme-gärjá* (Bergsland & Hasselbrink 1957: 65–74). Bergslands sätt att arbeta var en upplevelse för Tryggve Sköld och om de gemensamma dagarna skrev Sköld mycket i dagboken.

3.3 Intryck från Skölds tredje resa 1963

När Tryggve Sköld för tredje och sista gången kom till Arvidsjaur 1963 (5/8–10/10) hade mycket hänt i umesamisk forskning och Tryggve Skölds karriär.

av informanterna som Valter Jansson använde sig av 1936.

18. Sköld skrev i dagboken att han träffade Anna Sara Sjulsson där och talade umesamiska med henne. Det betyder att hennes kunskap i umesamiska var mycket bättre än Schlachter (1957: VI) skrev, även om Sköld bekräftar Schlachters uppgift enligt vilken Anna Sara Sjulsson lärde sig språket sent. Det bekräftades en gång till av en annan ättling under Skölds sista besök i Arvidsjaur 1963.

År 1957 publicerade Bergsland och Hasselbrink fyra korta texter från Arvidsjaur samt några grammatiska iakttagelser om umesamiskan. År 1958 utgavs Schlachters bok om umesamiskan i Malå (Schlachter 1958) som Sköld skrev en kort recension om (Sköld 1962). Samma år, 1958, dog Skölds centrala informant Ville Stenvall. År 1961 försvarade Tryggve Sköld sin doktorsavhandling (Sköld 1961) och snart blev han docent i finsk-ugriska språk i Uppsala (se Larsson 2013: 121).

I jämförelse med anteckningarna från den första och andra resan är anteckningarna från den tredje resan längre än de båda tidigare dagböckerna tillsammans. Eftersom den tredje resan också var den längsta, är det knappast överraskande. Med det är bara delvis en förklaring; efter att ha läst några sidor ser man redan att Sköld – i motsats till de tidigare dagböckerna – noterade mera vad som hände omkring honom och inte bara vad han själv gjorde. Man hittar t.ex. sociolingvistiska iakttagelser, beskrivningar av lokalhistoriska händelser, etnografiska observationer, teckningar av samiska redskap. Det gör den sista dagboken till en helt annorlunda källa än de tidigare. Också ur en rent språkvetenskaplig synvinkel skiljer sig färden år 1963 från de tidigare resorna; Sköld arbetade inte längre bara med penna och papper, utan också med en bandspelare.¹⁹ Skölds inspelningar kommenteras mer i detalj längre fram i denna artikel.

När man går genom Skölds dagböcker från den sista vistelsen i Arvidsjaur får man intrycket att Sköld kom utan färdiga planer: *“På förmiddagen idag gick jag igenom gamla primäranteckningsböcker för att se, vad jag skall fråga om. Jag upptäckte en del saker, som jag nog måste höra på om igen, eftersom de rent teoretiskt sätt verkade misstänkta”* (7/8 1963/1). Särskilt under den första delen av hans tredje resa hittar man många hänvisningar till att han regelbundet bearbetade sina uppteckningar från 1954 och 1956. I en anteckning från den 20 augusti skrev han t.ex., att han avslutade ett register över sina primäranteckningar från 1950-talet.

Som tidigare arbetade Sköld i Arvidsjaur mycket med Karin Stenberg, men antagligen mest med Kristina Stenvall som flyttade dit från Mausjaur efter Ville Stenvalls död 1958. Sköld fortsatte att köra omkring i både Arvidsjours och Arjeplogs kommuner för att träffa gamla informanter och om möjligt hitta nya

19. Tryggve Sköld var inte den första forskaren som kom med en inspelningsapparat till Arvidsjaur. Redan 1943 spelade Björn Collinder in umesamer på grammofonskivor i Arvidsjaur (några vuölle och korta berättelser). Åren 1954 och 1956 spelade Israel Ruong in umesamer i Arvidsjaur. Båda inspelningarna gjordes för boken Jojk, men också för ISOF (dåvarande ULMA).

(t.ex. till Sundsnäs, Radnejaur, Tallnäs, Lomträsk och Moskosel). Gerda Eriksson från Lomträsk blev en ny central informant och Sköld besökte henne flera dagar i slutet av september 1963.²⁰

Vanligtvis berättar Sköld i sina dagböcker om arbetet med paradigm och ordförråd, men eftersom han hade en bandspelare med sig började han spela in berättelser, dialoger och några vuölle (jojk) och vuöllemelodier. I början gjorde Sköld det inte själv. Mellan 25 och 28 augusti var Per-Uno Ågren på besök i Arvidsjaur och de bestämde sig för att spela in umesamiskt tal tillsammans. De gjorde ett första försök i Arvidsjaur, men också i området kring Arvidsjaur (t.ex. i Radnejaur, Tallnäs, Fjällbonäs) samt ytterligare ett försök i Mausjaur, men där lyckades de inte. I efterhand verkar deras gemensamma färd oplanerad och ibland kaotisk vilket antyder att de hade ont om tid. Per-Uno Ågren skulle åka vidare till Malå den 28 augusti. Lyckligen fortsatte Sköld sina inspelningar och resultatet blev bättre. Inspelningsarbetet var antagligen en ny utmaning för Sköld och det verkar som om han inte hade gjort det tidigare. Flera gånger klagade Sköld i dagboken över hur svår och tidskrävande renskrivningen var; mestadels gjordes den tillsammans med dem som berättade men ibland bara med hjälp av Kristina Stenvall.

Om man söker några höjdpunkter under Skölds tredje vistelse i Arvidsjaur, är det troligen värt att nämna de följande. I slutet av augusti skrev Sköld i dagboken: *“Det verkar som om samerna här är intresserade av mitt arbete och gärna ville göra sitt för att hjälpa mig i arbetet”* som är precis det slags feedback en språkvetare behöver för sitt arbete (31/8 1963/2). I början av september kom Tryggve Skölds hustru på ett kort besök till Arvidsjaur och Karin Stenberg arrangerade en exkursion för alla som Sköld skrev om i dagböckerna.²¹

Personligen anser jag att tre episoder från Skölds dagböckerna måste omnämnas i mera detalj. Den första episoden har en anknytning till Ernst Mankers forskning bland umesamerna i Malå på 1930-talet. I sin bok *Under samma himmel* (Manker 1939: 129–130) berättade Manker om Anna Sara Sjulsson och om *“mösstoppens språk förr i världen”*. Manker skrev då om Anna Sara Sjulsson och hennes mössa: *“När vi skulle gå bort, lade vi mösstoppen i ett*

20. Sköld träffade Gerda Eriksson (och antagligen andra samer) först på Storstämmingshelgen i Lappstaden i Arvidsjaur och bestämde sig för att åka till Lomträsk några veckor senare.

21. Karin Stenbergs centrala roll återspeglas ofta i Skölds dagböcker och utan tvekan var Karin Stenberg enormt viktig för Tryggve Skölds språkvetenskapliga forskning. Hittills känner man Karin Stenberg bara som en viktig sageskvinna för Edvin Brännströms och Ernst Mankers etnologiska och folkloristiska forskningar i Arvidsjaur.

veck bakåt, och när vi gick hem, vek vi den framåt.” Kristina Stenvall, som var släkt med Lars Sjulsson (jfr ovan), berättade att Anna Sara hade utsatt Manker för en bluff – det fanns inget mösstoppens språk (3/9 1963/2).²² En annan notering från Skölds sista dagar i Moskosel tidigt i oktober visar, att han har närmat sig det lulesamiska språkområdet.²³ Där träffade han några lulesamer, men Sköld var tvungen att konstatera, att han nästan inte förstod någonting av konversationen som pågick omkring honom. Under samma period arbetade han med Gerda Eriksson och försökte hitta lulesamiska drag i hennes idiolekt, men han förklarade inte mera. Närheten till det lulesamiska området nämns en gång till i samband med ett besök i Lomträsk. Också där träffade Sköld personer som var besläktade med lulesamer. Även om Skölds iakttagelser är tillfälliga och sporadiska innebär de ett viktigt moment; Sköld var klart medveten om att gränsen mellan umesamiskan och lulesamiskan låg norr om Arvidsjaur.²⁴

Slutligen vill jag gärna nämna en omständighet som för mig har en personlig dimension och kan anses binda samman Tryggve Skölds och min forskning. En dag innan Tryggve Sköld lämnade Arvidsjaur träffade han Karin Stenberg igen. Hos henne stiftade han bekantskap med en samisk tonåring. *“Dessutom var hennes brorson Lars Stenberg där. Han såg utomordentligt sympatisk ut. Dessutom kunde han lapska, trots sin ungdom. Av Karins utsagor att döma kunde han inte vara mera än sexton år; men han såg på något vis äldre ut, i varje fall mognare än ungdom i den åldern.”* (10/10 1963/4). Lars Stenberg, den yngste av de tre kvarvarande modersmålstalarna i Arvidsjaur är en av mina centrala informanter och han är i dag den yngsta modersmålstalare som lärde sig språket i ett umesamiskt äktenskap. Men nu kommer han inte längre ihåg, att han en gång har träffat Tryggve Sköld.

4 Tryggve Sköld som språkdokumenterare

Även om Tryggve Sköld i dagböckerna beskrev vad han gjorde med olika informanter, skildrade han inte i detalj hur han förberedde sin fältforskning. I de

22. Om man jämför med Margaret Meads upplevelser i Samoa (Freeman 1999), är bluffen nog att betrakta som mild.

23. I princip ligger Moskosel i skärningspunkten mellan umesamiskan, pitesamiskan och lulesamiskan och man kan troligen tolka Skölds “lulesamisk” både som pite- och lulesamiska.

24. På kartan i Korhonen (1981) var Arvidsjaur umesamiskans nordligaste område. På Sammallahtis karta från 1998 ligger gränserna omkring Lomträsk. Rydving (2013) behandlar inte gränsfrågan i detalj. Se också Siegl (i tryck a) för några kritiska tankar om tidigare dialektal gränsdragning.

följande avsnitten försöker jag hitta några exempel som skulle belysa Tryggve Skölds sätt att arbeta. Som redan framgått, vet vi att Sköld hade ägnat sig åt fältforskning i Kaitum och Skölds dagböcker visar, att han visste vad fältforskning kräver. Konstigt nog hittade jag inga jämförelser mellan Kaitum och Arvidsjaur i Skölds dagböcker. Sköld var elev till Collinder och vi vet att Skölds perspektiv på samiska språk hade det typiska historisk-jämförande perspektivet som var vanligt under den perioden. Men Larsson (2013: 122) påpekar att Sköld hade en möjlighet att stifta bekantskap med strukturalismen i Norge på 1950-talet *“Vid den här tiden tillbringade han också en längre period i Oslo och besökte – i smyg – föreläsningar och seminarier om strukturalismen. Den läran var portförbjuden på Collinders institution, men Tryggve vågade sig på ett litet fadersuppror.”*

Trots att Tryggve Skölds bakgrund som språkdokumenterare inte kan belysas tillfredsställande, får man åtminstone ett minimalistiskt intryck av hans arbetsfilosofi genom några kommentarer i dagböckerna. Under den första resan 1954 när Sköld stiftade bekantskap med det umesamiska språket hänvisar han flera gånger till försöken att systematisera iakttagelser av det umesamiska ljudsystemet efter LDWG. LDWG är troligen Collinders monografi om lulesamiskans ljudlära (Collinder 1938). Jag hade egentligen väntat mig att Sköld skulle ha stiftat bekantskap med Lagercrantz (1926) som behandlade ett mycket närmare samiskt språk, men Sköld följde nog i sin lärares fotspår här. I primärmaterial från 1963 när Sköld insamlade paradigm i Moskosel och Lomträsk hänvisar han till Wiklunds lärobok (Wiklund 1915)²⁵ Renskrivna paradigm har alltid en referens till motsvarande paradigm i Wiklunds lärobok. Överhuvudtaget verkar det som om Sköld hade ett litet bibliotek med sig under sin tredje resa,²⁶ men det är bara en bok som han nämner i dagboken, nämligen Harris (1951) (28/9 1963/3). Men strukturalismen hade antagligen inget inflytande på Skölds forskning om umesamiskan, även om Sköld beundrade Bergslands sätt att arbeta i Arvidsjaur (1956).²⁷

25. Det är välkänt att förhållandet mellan Wiklund och Collinder var dåligt (Siegl, i tryck a) och Sköld gjorde möjligen ytterligare ett *“fadersuppror”* här.

26. *“Denna dag avreste jag från Uppsala med ‘Nordpilen’ klockan 17:55 efter att först ha polletterat två resväskor med böcker och kläder samt sänt cykeln som resgods.”* (5/8 1963/1)

27. Knut Bergsland är känd som en tidig strukturalist i Skandinavien. I dagboken skrev Sköld efter en mycket intensiv dag med Bergsland hos Karin Stenberg *“Jag lärde mig mycket”* och några rader senare *“jag hoppas emellan, att jag kunde vara för någon nytta.”* (25/6 1956/2). Sköld fick även några tips på vad han skulle beakta i framtiden. I detta sammanhang bör man inte glömma, att Sköld inte längre var någon nybörjare, vare sig

Mest spännande är några korta kommentarer från Skölds andra resa 1956 som måste diskuteras lite mera. Under den första resan 1954 fokuserade Sköld på insamling av ord och paradigm som han upptecknade i finsk-ugrisk transkription. Under den andra färdan 1956 tänkte Sköld också samla in texter (dock utan bandspelare). Snart förstod Sköld, att det var omöjligt att uppteckna texter under diktamen i fonetisk transkription. Först tänkte han på en grövre transkription vilket inte heller kunde lösa problemet. Sedan började han fundera på ett alternativ. Israel Ruong använde en förenklad fonetisk transkription i en liten publikation om skogsrenskötsel i Arvidsjaur för ortsnamn och några termer på umesamiska (Ruong 1944), men Sköld övergav den lösningen eftersom han inte hade publikationen med sig. Slutligen bestämde Sköld sig för att använda en modifierad variant av Konrad Nielsens nordsamiska ortografi.²⁸ En rad texter i denna ortografi (utan översättningar) hittas i primäranteckningarna 1–5 från 1956.²⁹

Trots att Skölds dagböcker skapar förhoppningar hos läsaren att tjuvtitta på hans språkvetenskapliga vardag i Arvidsjaur måste man nog konstatera, att särskilda premisser för Skölds forskning inte är möjliga att rekonstruera. Ett särskilt gott exempel är Skölds ordsamlingar från Arvidsjaur. Det är oklart om Sköld använde redan existerade ordsamlingar/ordböcker (t.ex. Wiklund 1890, eller ordlistan i Wiklund 1915) eller om han bestämde sig ad hoc för vad han tänkte insamla. Ett definitivt svar på denna fråga finns inte.

5 Tryggve Skölds insamlade material – en preliminär inventering

Nu är det alltså dags att karakterisera Tryggve Skölds insamlade material närmare. Det är nödvändigt av åtminstone två olika anledningar. Efter nedläggningen av DAUM i Umeå och sammanslagningen med ISOF i Uppsala finns Tryggve Skölds material för första gången på samma arkiv. Allt skriftligt material som tidigare fanns på DAUM är sammanfattat under ett regis-

det gällde fältforskning eller umesamiska.

28. När man har läst Skölds dagböcker får man intrycket att Skölds recension av Schlachters ordbok (Sköld 1962: 260) egentligen är en sammanfattning av hans egna tankar från fältforskningen i Arvidsjaur 1956: *“Es ist wohl jetzt allgemein anerkannt, daß Texte, die in feiner phonetischer Transkription aufgezeichnet worden sind, kaum die natürliche Rede wiedergeben. Mit einer gröberen Transkription läßt sich viel schneller schreiben, und man kann die syntaktischen Konstruktionen einigermaßen genau niederschreiben. Die vielen Anakoluthen [...] sprechen dafür, daß er dem Diktamen des Gewährsmannes sehr nahe gefolgt ist und die Aufzeichnungen nicht in syntaktischer Hinsicht retuschiert hat.”*
29. En preliminär granskning visar, att flera texter med lokalhistorisk bakgrund blev dikterade av Karin Stenberg. Flera, eventuellt alla, blev senare inspelade med bandspelaren av Tryggve Sköld som fria berättelser 1963.

ternummer (DAUM 10670). Det registernumret täcker dock faktiskt flera tusen sidor med papper och foton som Sköld lämnade till DAUM.³⁰

5.1 Skriftligt material

Skriftligt material klassificeras i tre olika grupper – primäranteckningarna (5.1.1.), ordsamlingarna (5.1.2), dagböckerna (5.1.3) – som presenteras och diskuteras närmare i samma ordningsföljd här nedan.

5.1.1 Primäranteckningar

Som nämnts var Trygve Skölds primäranteckningar tidigare deponerade i två olika arkiv (ISOF och DAUM). Primäranteckningarna från den första resan 1954 har bevarats i Uppsala ända sedan de inlämnades år 1964. Allt annat material blev deponerat senare på DAUM.

5.1.1.1 Primäranteckningarna från 1954

Skölds primäranteckningar från 1954 är antagligen de enda som blev renskrivna senare. Följande översikt presenterar anteckningarnas innehåll:

Namn	Antal sidor	Innehåll	Accession (ISOF)
Arvidsjaur 31/7–6/8 1954 I	26	ord, satsexempel, paradigm	25656
Arvidsjaur 6/8–13/8 1954 II	26	ord, satsexempel, paradigm	25657
Arvidsjaur 13/8–19/8 1954 III	26	ord, satsexempel, paradigm	25658
Arvidsjaur 19/8 1954 IV	19	ord, satsexempel, paradigm, sociolingvistiska iakttagelser från Mausjaur	25659

Tabell 1: Primäranteckningarna 1954

I primäranteckningarna från 1954 nämner Sköld sina informanter. En mera detaljerad översikt över hur mycket en informant har bidragit med kan inte ges. Följande personer nämns i slutet av primäranteckningar I [25656]³¹: Karin Stenberg (Arvidsjaur), Maria Jonsson (Arvidsjaur), Vilhelm Stenvall (Mausjaur), Aldor Stenvall (Mausjaur), Kristina Stenvall (Mausjaur), Nils Persson (Mausjaur), Selma Persson (Mausjaur), Greger Persson (Mausjaur), Brita Maria Nilsson (Fjällbonäs), Per Persson (Fjällbonäs och Arvidsjaur), Nils Petter Svensson

30. Bara en liten del behandlar Arvidsjaur och man är tvungen att extrahera de delarna. Eftersom material inlämnades i en koffert har jag oftast hört arkivmedarbetare tala om 'Trygve Skölds koffert'. Filen som innehåller allt material från 'kofferten' har en storlek på 1.4 Gb och innehåller 5 332 sidor.

31. Ort betyder endast var materialet blev insamlat.

(Mausjaur och Arvidsjaur), Johan Persson Ragnefjäll (Arvidsjaur), Sara Maria Norsa (Arvidsjaur), Lars Matsson (Arvidsjaur), Anselm och Sara Persson (Arvidsjaur), Elsa Olofsson (Arvidsjaur), Elsa Svensson (Arvidsjaur).

5.1.1.2 Primäranteckningarna från 1956

Skölds primäranteckningar från 1956 skiljer sig från de tidigare på basen av två olika faktorer. För det första lämnades primäranteckningarna inte in till ISOF utan kom senare till DAUM (10670, 35–40). För det andra verkar det som om primäranteckningarna inte blev renskrivna. De representerar alltså Skölds obearbetade fältuppteckningar. Anteckningarna är fuktskadade och ibland inte fullständigt tydbara. För det tredje innehåller anteckningarna också några texter eftersom Sköld började skriva ner berättelser och inte bara ord och paradigm. Det resulterar också i mycket mer skriftligt material, även om hans färd varade kortare tid än 1954.

Namn	Antal sidor	Innehåll	Accession (DAUM)
Uppteckningar gjorda i Arvidsjaur sommaren 1956 1	48	satsexempel, texter (allt från Mausjaur)	10670, 35
Uppteckningar gjorda i Arvidsjaur sommaren 1956 2	47	ord, satsexempel, paradigm, texter (allt från Mausjaur)	10670, 36
Uppteckningar gjorda i Arvidsjaur sommaren 1956 3	45	ord, satsexempel, paradigm, texter + 3 sidor med etnobotaniska iakttagelser (allt från Mausjaur)	10670, 37
Uppteckningar gjorda i Arvidsjaur sommaren 1956 4	44	ord, satsexempel, paradigm, texter	10670, 38
Uppteckningar gjorda i Arvidsjaur sommaren 1956 5	47	ord, satsexempel, texter, teckningar av samiska redskap	10670, 39
Uppteckningar gjorda i Arvidsjaur sommaren 1956 6	14	ord, paradigm	10670, 40

Tabell 2: Primäranteckningarna 1956

En uppräknig av informanter såsom i primäranteckningarna från 1954 finns inte och följande lista är konstruerad utifrån primäranteckningar och dagböcker och kan innehålla fel. Under den andra färden arbetade Tryggve Sköld med följande personer: Ville och Kristina Stenvall (Mausjaur), Johan (Persson) Ragnefjäll (Radnejaur), Karin Stenberg (Arvidsjaur), Anselm Persson (Radnejaur), Elsa Olofsson (Arvidsjaur) och Elsa Svensson (Arvidsjaur)

5.1.1.3 Primäranteckningarna från 1963

Skölds primäranteckningar från den sista färden 1963 skiljer sig också från de tidigare. Även här förekommer fuktskador, men inte i samma utsträckning som

bland uppteckningarna från 1956. Vidare hittar man nu inte längre bara ord, satsexempel samt texter och textfragment utan också observationer på svenska (t.ex. om livet, vardagskultur, lokalhistoria) samt några teckningar.³² Vidare fick Tryggve Sköld kopiera ord och fraser från Karin Stenbergs privata samling; mestadels är materialet kopierat med samma ortografi som Karin Stenberg själv har använt.

Namn	Antal sidor	Innehåll	Accession (DAUM)
Uppteckningar gjorda i Arvidsjaur 1963 1	100	ord, satsexempel, berättelser på svenska och samiska, iakttagelser, teckningar, paradigm, ortnamn	10670, 41
Uppteckningar gjorda i Arvidsjaur 1963 2	46	ord, satsexempel, iakttagelser på svenska, paradigm, ortnamn	10670, 42
Uppteckningar gjorda i Arvidsjaur 1963 3	46	ord, satsexempel, iakttagelser på svenska, paradigm, ortnamn	10670, 43
Uppteckningar gjorda i Arvidsjaur 1963 4	47	ord, satsexempel, iakttagelser på svenska, paradigm	10670, 44
Uppteckningar gjorda i Arvidsjaur 1963 5	45	ord, satsexempel, iakttagelser på svenska, paradigm	10670, 45
Uppteckningar gjorda i Arvidsjaur 1963	29	ord, satsexempel, iakttagelser på svenska	10670, 46

Tabell 3: Primäranteckningarna 1963

En lista över informanter finns i primäranteckningarna från 1963 i slutet av dagböckerna 1, 5 och 6. Under den sista färden arbetade Tryggve Sköld med följande informanter: Karin Stenberg (Arvidsjaur), Kristina Stenvall (Arvidsjaur), Johan (Persson) Ragnefjäll (Radnejaur), Anselm och Sara Persson (Radnejaur), Nils Peter och Elsa Svensson (Arvidsjaur), Erik Öberg (Arvidsjaur), Frida Nilsson (Arvidsjaur?), Bror Brännström (Arvidsjaur), Stina Sivertson (Tallnäs), Gerda och Anselm Eriksson (Arvidsjaur och Lomträsk), Erik Lundmark (Lomträsk), Nils Oloffson (Lomträsk), Helmer Svensson (Lomträsk), Alba Holmström (Arvidsjaur), Olga Fahlgren (Arvidsjaur), Jonas Petter Persson (Arvidsjaur), Jonas Vilhelm Persson (Arvidsjaur), Laura Margareta Lindblom (Lomträsk), Karl Andersson (Lomträsk), Agda Lundmark (Lomträsk), Göta Larsson (Lomträsk?), Sara Häggström (Moskosel).³³

32. Några teckningar finns redan i de sista dagböckerna från färden 1956.

33. Några som finns omnämnda här har inte bidragit med umesamiskt språkmaterial (t.ex. Sigfrid Larsson, Agda Lundmark, Göta Larsson) men nämns av Sköld som informanter. En lista med alla namn från hans tre färder finns i slutet av artikeln.

5.1.2 Ordsamling

Tryggve Skölds ordsamling presenteras i Larsson (2012: 77) och därför behandlar jag den bara kort. Samlingen från resan 1954 blev deponerad på ISOF [25660] och innehåller 862 kort. Samlingarna från 1956 och 1963 blev deponerade på DAUM [10670, 99] och innehåller allt som allt 1825 kort. I samlingen från 1963 ingår också en större mängd ortsnamn.

5.1.3 Dagböcker

Tryggve Skölds dagböcker blev deponerade på DAUM. Såsom redan nämnts är många av dem fuktskadade och inte alltid tydbara, även om Tryggve Skölds handskrift annars är lättläst:

Namn	Antal sidor	Accession (DAUM)
Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur sommaren 1954 1–3	90	10670, 25–27
Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur sommaren 1956 1–3	68	10670, 28–30
Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur 1963 1–4	166	10670, 31–34

Tabell 4: Tryggve Skölds dagböcker

5.2 Ljudinspelningarna och översättningarna av dem

Såsom redan tidigare noterats kom Tryggve Sköld 1963 med en bandspelare till Arvidsjaur. Ljudinspelningarna blev senare deponerade på DAUM och alla inspelningar är digitaliserade. Eftersom Sköld spelade in nästan 10 timmar, är det omöjligt att presentera en detaljerad inventering av inspelningarna och översikten är nog impressionistisk.³⁴ Det är inte klart om Tryggve Sköld hade fått någon formell introduktion i inspelningsteknik innan han åkte till Arvidsjaur; i dagböckerna hittar man åtminstone ingen referens och de första kaotiska inspelningsförsöken tillsammans med Per-Uno Ågren som nämndes tidigare stöder mitt intryck.

I början av den sista resan fortsatte Sköld som vanligt sitt arbete med penna och papper. Det tog nästan två veckor innan Sköld fattade beslutet att testa bandspelare (21/8 1963/1) och valde Karin Stenberg som första berättare. Men eftersom en bandspelare också betyder en annorlunda metamodalitet i språkdokumentationen blev han överraskad, när även Karin Stenberg som var

34. En preliminär variant som jag har gjort för egen användning är 10 sidor lång. Sköld (som en vanlig representant för denna generation) slösade inte med metadata. Mestadels skulle man kunna rekonstruera dem i efterhand, men det har inte gjorts hittills.

en god berättare och van att bli inspelad, inte ville berätta någonting utan agerade lyssnare och det blev ingenting den första gången.³⁵ Några dagar senare kom Per-Uno Ågren till Arvidsjaur. Ågren var redan en erfaren inspelare och de följande dagarna började de gå omkring i Arvidsjaur (bl.a. också i Lappstaden, antagligen under Storstämningshelgen) för att hitta folk att spela in. Dessutom körde båda också till olika ställen i Arvidsjaur och Arjeplogs kommuner (t.ex. Radnejaur, Tallnäs, Lomträsk, Fjällbonäs) för att spela in folk. När man läser Skölds noteringar i dagboken, är man tvungen att konstatera, att de första inspelningarna inte verkar särskilt väl planerade. Sköld och Ågren försökte oftast spela in folk som Sköld inte riktigt kände och det är knappast en överraskning att båda två oftast var missnöjda med resultatet. Efter det att Ågren hade lämnat Arvidsjaur, var Sköld tvungen att göra inspelningarna på egen hand, men resultatet blev bättre. Sköld kände dem som han ville spela in mycket bättre, och det gick oftast utan att några lyssnare var närvarande. Medstads är inspelningarna på umesamiska, ibland hittar man code-switching mellan svenska och umesamiska samt kortare eller längre avsnitt på svenska. Några inspelningar är helt och hållet på svenska, men även de innehåller viktigt bakgrundsmaterial (t.ex. Karin Stenbergs långa och personliga berättelse om hur hon blev lärarinna [Bd 573, 574] eller Sigfrid Larsson som berättar om ortsnamn, lokalhistoria, släktförhållanden och nybyggare [Bd 569]). Sköld var antagligen intresserad av språkmateriel utan särskilda preferenser för genre. Man hittar samtal bland umesamer (t.ex. mellan bröderna Johan (Persson) Ragnefjäll och Anselm Persson [Bd 564] eller samtal på umesamiska mellan Tryggve Sköld och några umesamer (t.ex. med Kristina Stenvall [Bd 576]), men mest hittar man nog berättelser. En särskilt prominent plats i Skölds inspelningar har Karin Stenberg. Kvantitativt berättade hon mest (antagligen nästan två timmar på umesamiska) och några berättelser är längre än 10 minuter. De flesta berättelserna med lokalhistorisk bakgrund om *Suola Máhtaga* (Stortjuven Mattias), spåmannen *Lájsjeke*, spåkvinnan *Rike Maja*, om händelser på Lapps kobacken eller på Rymmaren är delvis kända redan på svenska t.ex. från Mankers monografier (Manker 1957: 227–231; 1968: 88–102) eller finns förkortade hos Halász (1885: 120–126) eller i Bergslands & Hasselbrinks läsebok (1957: 69–70). Andra mera personliga berättelser belyser Karin Stenbergs personliga liv, hennes engagemang för bevarandet av Lappstaden i Arvidsjaur

35. Tryggve Sköld var inte den första forskaren som hade detta problem. Man kan gärna beteckna problemet som en *evergreen* och jag själv lärde också känna det (Siegl 2010: 230ff).

eller inrättandet av Arvidsjaur's första sameförening. Förutom språkligt material finns också en del *vuölle*, några sånger men också melodier av personliga *vuölle*.

För en nutida betraktare är det anmärkningsvärt hur väl Sköld klarade sina inspelningar både ur en teknisk synvinkel men också utifrån vad han kunde spela in. Självklart finns en etnologisk och folkloristisk huvudinriktning, men inte så dominant som i Israel Ruongs inspelningar från Arvidsjaur på 1950-talet. Men Skölds arbetssätt ger också anledning till en viss besvikelse. I flera dagboksanteckningar berättar Sköld hur svårt det var att översätta och tyda bandinspelningarna, oberoende av om han var ensam eller hade en informant med sig (ibland även med berättaren själv). Här utkristalliserar sig ett annat problem som man oftast har i språkdokumentation; det finns inga informanter som kan allt (berätta, förklara, tyda, renskriva, översätta) och man är tvungen att hitta flera personer som vill och kan bidra med hjälp. Att just Kristina Stenvall kom att spela en så viktig roll kommer nog inte som en överraskning eftersom hon hade arbetat med Tryggve Sköld redan under hans första besök 1954 och båda kände varandra mycket väl. Vidare var hon änka, levde ensam i Arvidsjaur och hade antagligen tillräckligt mycket tid för Tryggve Sköld. Men översättningsarbetet som Tryggve Sköld engagerade henne i var ett annorlunda sådant. I stället för renskrivning av berättelser med översättningar till svenska, finns där bara översättningar till svenska [DAUM 10670, 89]. I berättelser om samisk slöjd hittar man några teckningar som förklarar ord och redskap, men de kan inte heller betraktas som en översättning. Visserligen finns det översättningar, men inte sådana som man skulle förvänta sig att finna och därför har jag blivit tvungen att börja med ett arbete, som inte hade påbörjats av Tryggve Sköld själv.

6 Några grammatikaliska iakttagelser på basen av Tryggve Skölds material

Sedan senhösten 2015 har jag arbetat med Tryggve Skölds material (med både det skriftliga materialet och hans inspelningar) och i de följande avsnitten presenterar jag några preliminära iakttagelser från den variant av umesamiskan som Sköld har dokumenterat. Umesamiskan i Arvidsjaur samt enklaven i Radnejaur i Arjeplogs kommun hör till de nordligaste varianterna av umesamiskan och skiljer sig något från de mera sydligare (t.ex. Schlachter 1958; Larsson 2012). Fonologi kräver en specialiserad och separat granskning och behandlas

inte här i detalj.³⁶ Tryggve Sköld har dokumenterat en varietet av umesamiskan som oftast har en dentalspirant [ɖ] i stället för [d] t.ex. *mon ib daidie* vs. *mon ib daidie* <1SG NEG.AUX.1SG veta.KON> ‘Jag vet inte’ (jämför med umesamiskan i Ammarnäs som har *mon ib dairie*). Med hänsyn till grammatik jämför jag språkmaterial från Tryggve Skölds samlingar med mina egna iakttagelser från Arvidsjaur (Siegl 2012). Vidare behandlar jag några potentiella umesamiska -pite-/lulesamiska isoglosser.

6.1 Kort om stadväxling

Stadväxlingen i området uppvisar, åtminstone preliminärt, inga skillnader jämfört med Schlachters bassystem från Malå (Schlachter 1991) eller Larssons regionala iakttagelser (Larsson 2012: 117–130; 2014). Om umesamiskan verkligen har överlång–lång (III–II) stadväxling som postulerat av Sammallahti (2012) är oklart och kräver en detaljerad granskning. Hittills finns inga övertygande exempel i transkriberade ljudinspelningar som stöder Sammallahtis argumentation; vad som kunde tydas som III–II stadväxling uppträder i Wiklunds, Callebergs och Moosbergs skriftliga material.

6.2 Negationsverbets form för första person singularis presens – *ib* vs. *iv*

En välkänd variation i umesamiskan är övergången från *-b* till *-v* från väst till öst. I Ammarnäs, Sorsele och Lycksele hittar man regelbundet *-b*, t.ex. i verbändelsen för första person presens eller för akkusativ:

- (1) saU Tärna/Ammarnäs
<i>monne gilgib</i>	<i>Deärnaj</i>	<i>lūhkat</i>	<i>tōgub</i>	<i>tjuob</i>
1SG skulle.PRET.1SG	Tärna.ILL	läsa.INF	tåg.ACK	åka.1SG
- ‘Jag skulle till Tärna för konfirmationen, jag åker tåg.’ [AN bd07269]

I Arvidsjaur är *-b* bevarat bara i enstaviga lexem, t.ex. demonstrativ *dab* <det.ACK>, interrogativ *mab* <vad.ACK> eller negationsverb första singularis presens *ib*:

36. Umesamiskt material från mina transkriptioner presenteras i en praktisk och enkel ortografi. Vokallängd markeras med streck, konsonantlängd med dubbelkonsonant. Oklar längd som kräver en detaljerad fonologisk analys (halvlång vokal) markeras med ` på vokalen. Affrikata betecknas med skandinaviskt *tj-*, postdental sibilant *sj-* och andra delen av labialiserad diftong med *-v*. Alla andra grafem har samma kvalitet som i IPA/FUT. Språkmaterial från andra uppteckningar är representerat i den ursprungliga transkriptionen.

(2) saU Arvidsjaur (Araksuolo)

- a. *men dab mon ittjev daidie*
 men DET.ACK 1SG NEG.AUX.PRET.1SG veta.KON
 ‘... men det jag visste inte.’ [KS bd573]
- b. *die gilgen die gullat mab härra höllā*
 PART skall.PRET.3PL PART höra.INF vad.ACK präster säga.3SG
 ‘De skulle höra vad prästen säger...’ [KS bd573]
- c. *ib mon galge oasstit*
 NEG.AUX.1SG 1SG skulle.KON köpa.INF
 ‘Jag skulle inte köpa.’ [KS bd573]

Annars har *-b* övergått till *-v* i Malå och Arvidsjaur:

(3) saU Arvidsjaur

- mon bargguv etnuv*
 1SG arbete.ACK ha.PRET.1SG
 ‘Jag hade arbete.’ [EL bd5961]

I Tryggve Skölds paradigm från Lomträsk hittar man en liten överraskning som anknyter till hans idéer om “lulesamiskt inflytande”. Formen som troligen härstammar från Gerda Eriksson har *-v* som ändelse för alla verb i första person, oavsett verbets stavelseantal. Också interrogativ ‘vad’ finns med *-v* i akkusativ:

(4) saU Lomträsk

- a. *vātsāw* ‘jag går’
 b. *gūlōw* ‘jag hör’
 c. *éw* <NEG.AUX.1SG>
 d. *māw* <vad.ACK> [alla exempel från 10670, 89]

Även om det verkar vara en isogloss med pite- och lulesamiskan, hittar man i en inspelning av en dialog med Gerda och Anselm Eriksson dessutom *ib* i stället för *iv*:

(5) saU Lomträsk

- ib die monne daedie gukte höllāt*
 NEG.AUX.1SG PART 1SG veta.KON hur säga.INF
 ‘Jag vet inte hur jag skulle säga.’ [GE, AE bd571]

Med hänsyn till Tryggve Skölds material är det omöjligt att säga vilken form *ib* vs *iv* som skulle vara representativ för Lomträsk. När jag transkriberade och översatte samtalet med mina båda informanter anmärkte Ingvar Larsson, att han kom ihåg, att folk från Moskosel växlade mellan *ib* och *iv* och han oftast

har hört också *mav* i stället för *mab*. Hittills har jag inte hittat en vattentät förklaring till variationen *-b* versus *-v*, och jag är tvungen att konstatera, att variationen verkade vara fri.

6.3 Realisation av några lokalkasus

Fler tecken på variation hittar man när man granskar umesamiskans lokalkasus-system närmare. Schlachters korta översikt för Malå har för jämna stammar (i singularis) illativ *-ja* ~ *-je*, inessiv *-sna*, och elativ *-sta*. Redan i exempel (1) kunde man se, att illativens sista vokal tappades bort i Tärna och Ammarnäs och ändelsen realiserades som *-j*. Det är fri variation. Några sekunder senare hittar man nämligen hos samma berättare följande form:

- (6) saU Tärna/Ammarnäs
<i>desstie</i>	<i>öttjub</i>	<i>tjojkat</i>	<i>Deärnaje</i>
där.ELA	få.PRET.1SG	åka.skidor.INF	Tärna.ILL
- ‘Därifrån fick jag åka skidor till Tärna.’ [AN bd07269]

När man kommer till Arvidsjaur, ser man att slutvokalen faller bort ännu oftare. I stället för illativ *-ja* ~ *-je*, inessiv *-sna* ~ *-sne*, och elativ *-sta* ~ *-ste* hittar man *-j*, *-sn* och *-st*.³⁷ Delvis är det dokumenterat i Tryggve Skölds primäranmärkingar från Lomträsk för elativ och illativ:

<i>suqlō̄j̄</i> ‘ö’ [DAUM 10670, 89]	
NOM	<i>suqlō̄j̄</i>
GEN	<i>sō̄lbn, suqlō̄n, suqlan</i>
ACK	<i>suqlō̄q̄^b</i>
INESS	<i>suqlō̄sna</i>
ELAT	<i>suqlast</i>
ILL	<i>sō̄llj̄</i>
ESS	<i>sō̄llahan, suqlō̄n̂</i>
KOMIT	<i>suql̄m̄a^b</i>
ABESS	<i>sō̄llahahtā</i>

Tabell 5: *suolōj* ‘ö’ i Lomträsk

37. I den sydligare och sydvästliga delen av det umesamiska språkområdet är ändelser överhuvudtaget alltså syllabiska, men i Arvidsjaur hittar man redan icke-syllabiska morfem. I pitesamiskan har alla ändelser blivit icke-syllabiska.

Det är inte svårt att hitta flera exempel i transkriberade inspelningar. Här några exempel från Radnejaur från en och samma berättelse av Johan (Persson) Ragnefjäll. Illativ är regelbundet kort, men elativ har båda varianterna:

(7) saU Radnejaur

illativ

- a. *datne* *dollatj* *ūmæssij* *sākijd* *maid* *die*
 här.INESS tidigare många sak.PL.ACK vad.PL.ACK PART
männaj *subisestallij*
 barn.ILL berätta.PRET.3SG

‘Där finns då många sagor som man berättade för barn.’ [JPR bd566]

- b. *tsākij* *sēbiuv* *prūtnej*
 sätta.PRET.3SG svans.ACK vattenhål.ILL
 ‘Han satte sin svans i ett vattenhål.’ [JPR bd566]

elativ

- c. *die* *suoladij* *gūlijde* *almattijiste*
 PART stjäla.PRET.3SG fisk.PL.ACK människa.PL.ELA
 ‘Och han stal fisk av människan.’ [JPR bd566]

- d. *riebbie* *hōlladij* *tjāhtsien* *prūtniest*
 räv säga.PRET.3SG vatten.GEN brunn.ELA
 ‘Räven sa: “från vattenhålet!”.’ [JPR bd566]

Inessiv är realiserat som *-sna* ~ *-sne*, som ibland förkortas till *-sn*:

(8) saU Radnejaur

- a. *datne* *stoabun* *goarasn*
 det.INESS härber.GEN sida.INESS
 ‘... vid sidan av härbret’ [JPR bd566]

- b. *riebbie* *biessij* *ja* *etnij* *gaihkide* *del* *bie*
 räv släppa.PRET.3SG och ha.PRET.3SG all.PL.ACK PART kött
jugo lin *datne* *lūöptesne*
 som vara.PRET.3PL det.INESS njalla.INESS
 ‘Och räven släppte och fick allt kött som var i det härbret.’ [JPR bd566]

I Karin Stenbergs idiolekt är variationen mest dominant för illativen, men ibland hittar man också en förkortad elativ:

(9) saU Arvidsjaur (Araksuolo)

illativ

- a. *jōhtajien* *Arjeplüövwije*
 flytta.med.ren.PRET.3PL Arjeplog.ILL
 ‘De flyttade med renarna till Arjeplog.’ [KS bd565]

- b. *fjiellastijn* *doihkka* *Āvavikij*
 färdä.PRET.3PL dit.ILL Avavik.ILL
 ‘De körde dit till Avavik.’ [KS bd565]

elativ

- c. *bū̄tīmen de u^lgəs likke dap fan̄kaste*
 kom.PRET.1PL PART ut såsom DEM.ACK fängelse.ELA
 ‘Ock så kom vi ut från det som var ett fängelse.’ [KS bd566]
- d. *ittjen sil tjātsiuv valdie die jāvrist*
 NEG.AUX.PRET.3PL PART vatten.ACK ta.KON PART sjö.ELA
 ‘De fick inte ta vatten från den här sjön.’ [KS bd573]

6.4 Korta kommentarer om andra kasus

I princip hittar man variation för en rad andra kasus som slutar på vokal. Ackusativ pluralis *-ide* ~ *-ida* realiseras ibland som *-id*, men konstig nog inte i skriftliga paradig från Lomträsk som konsekvent har den längre formen:

(10) saU Radnejaur

- a. *datne dollatj ūmāssij sākijd maid die*
 här.INESS tidigare många sak.PL.ACK vad.PL.ACK PART
mānnaj substestallij
 barn.ILL berätta.PRET.3SG
 ‘Där finns då många sagor som man berättar för barn.’ [JPR bd566]
- b. *riebbie biessij ja etnij gaihkide del bierguide*
 räv släppa.PRET.3SG och ha.PRET.3SG all.PL.ACK PART kött.PL.AC
jugo lin datne lüöptesne.
 som vara.PRET.3PL det.INESS njalla.INESS
 ‘Och räven släppte och fick allt kött som var i det härbret.’ [JPR bd566]

Samma variation är dokumenterad för essiven *-na* ~ *-ne*:

(11) saU Arvidsjaur (Araksuolo)

- a. *buoräk svajnesne sjättij*
 god dräng.ESS bliva.PRET.3SG
 ‘Han blev en god dräng.’ [KS bd566]
- b. *go mon lib mānnana...*
 när 1SG vara.PRET.1SG barn.ESS
 ‘När jag var barn...’ [KS bd573]
- c. *Sara Pröjs lij sekretērären*
 Sara Pröjs vara.PRET.3SG sekreterare.ESS
 ‘Sara Pröjs var såsom [Arvidsjours sameföreningens första] sekreterare.’ [KS bd 566]

Det enda kasuset som saknar motsvarande variation i det analyserade materialet är komitativ singularis som verkar bevara slutvokalen. Eftersom komitativ singularis inte uppträder särskilt ofta är det, förstås, en preliminär iakttagelse:

(12) saU Arvidsjaur (Araksuolo)

- a. [...] *mijuv* *suohpanine* *stäkkeme*
 1PL.ACC lasso.KOM stänga.PTCP.PERF
 ‘De har stängt oss in [i lokalen] med en lasso.’ [KS bd566]
- b. *del* *bierinine* *büh^et³⁸*
 PART björn.KOM kom.PRET.3PL
 ‘Och de kom med björnen.’ [KS bd5960]

(13) saU Lomträsk

- ittjev* *mon* *Eisjine* *gavnad*
 NEG.AUX.PRET.1SG 1SG Erik.KOM träffa.KON
 ‘Jag har inte träffat Erik.’ [GE, AE bd571]

6.5 Komitativ pluralis och dess olika former

I Siegl (2012) visade jag, att komitativ pluralis i Arvidsjaur bildas på samma sätt som i sydsamiskan, och inte som i pite- eller lulesamiskan såsom beskrivet i Olavi Korhonens och Henrik Barruks opublicerade grammatik. Efter granskning av 3,5 timmes renskrivna ljudinspelningar från Arvidsjaur, Malå och Ammarnäs, förblir resultatet detsamma:

(14) saU Arvidsjaur (Araksuolo)

- a. *ja* *pröhkadij* *steeblijgum* *vädtsiet*
 och bruka.PRET.3SG stövel.KOM.PL gå.INF
 ‘... och han brukade gå med stövlar.’ [KS bd566]
- b. *büsiygum* *büh^et* *del* *bienajgum* *bühtiguht*
 ren.KOM.PL kom.PRET.3PL PART hund.KOM.PL komma.INCH.PRET.3PL
 ‘De kom med renarna, de började komma med hundarna.’ [KS bd565]

Samma realisation gäller också för Lomträsk, som det följande exemplet från ett samtal mellan Gerda och Anselm Eriksson visar:

(15) saU Lomträsk

- gävndih* *ietna* *säämijgum?* *ja*, *de* *mon* *gävndniuv*
 träffa.PRET.2SG många same.KOM.PL och PART 1SG träffa.PRET.1SG
ümässij *doptdos* *almatijgum*
 många bekant människa.KOM.PL
 ‘Träffade du många samer (egentligen: med många samer)? Ja, jag träffade många samer.’ [GE, AE bd571]

Den pite- och lulesamiska realisationen (genitiv pluralis = komitativ pluralis) är hittills dokumenterad bara i inspelningar från Ammarnäs:

(16) saU Tärna/Ammarnäs

och mij lijmen būsij vüölnie Ubmisne
 och 1PL vara.PRET.1PL ren.GEN.PL ned.INESS Umeå.INESS
 ‘Och vi var nere (på kusten) i Umeå med renarna.’ [AN bd07269]

6.6 Om kopula *leä-*

I Arvidsjaur, som i Malå och antagligen också i Ammarnäs, är kopula *leä-* ‘att vara’ obligatorisk. Det betyder att iakttagelserna från Arvidsjaur, omnämnda i Siegl (2012), fortfarande är korrekta. Men, i Tryggve Skölds, Björn Collinders och Israel Ruongs material finns relikter av ett system som tillät klitisering av kopula i umesamiska, såsom man känner den från båda pite- och lulesamiskan. I Ville Stenvalls idiolekt hittar man flera exempel i Skölds handskriftliga uppteckningar:

(17) saU Mausjaur

- a. *gusnə l tahta almāi?*
 var.INESS vara.3SG DEM människa
 ‘Var är mannen?’ [1954/1 43–44]
- b. *gusnə l tahta vatnäma?*
 var.INESS vara.3SG DEM bäver
 ‘Var är bävern?’ [1954/1 44]

Några enstaka exempel uppträder också i Karin Stenbergs idiolekt, men generellt dominerar full kopula i hennes språk:

(18) saU Arvidsjaur (Araksuolo)

- a. *mubbiε=l buorieb mubbiε=l aj sämbrub*
 andra=vara.3SG god.KOMP andra=vara.3SG också dålig.KOMP
 ‘Den ena (människa) är bättre, den andra är sämre.’ [KS bd5960]
- b. *dassniε=l kristāhtjam*
 här.INESS=vara.3SG gudfar.ESS
 ‘Här är han, min gudfar.’ [KS bd566]

I Collinders material från 1943 och Ruongs material från 1944 och 1958 hittar man ännu flera exempel men systemet är stort och klitisering uppträder då inte längre regelbundet. Den följande översikten är preliminär och frågan behandlas i detalj i en annan artikel (Siegl, i tryck b). Klemet Larsson, intervjuad av Collinder 1943, producerade några exempel på en klitiserad kopula, men i hans idiolekt ser man snabbt, att systemet är stort. I det första exemplet (18a) är kopula inte klitiserad fast *leä* följer ett ord som slutar på vokal som egentligen skulle förutsätta klitisering. I det andra exemplet (18b) fungerar klitisering

precis som man känner systemet från pite- och lulesamiska, men i det tredje exemplet (18c) saknas kopula fullständigt, en situation som påminner om förhållandet i sydsamiskan:

(19) saU Treskifte [Collinder 16359]

- a. *vūojō lā* *D^e t^r rās*
 smör vara.3SG dyr
 'Smöret är dyrt.'
- b. *Gušne` I* *Dij̄en* *Buōtsā^h*
 var.INESS vara.3SG 2PL.GEN ren.PL
 'Var är er renhjörd.'
- c. *Gij̄Də Guhke^e ja^h kaļmās ~ tšo`skēs*
 vår lång och kall kall
 'Våren är lång och kall.'

Anselm Persson från Radnejaur i Arjeplogs kommun visar också tendenser till klitisering, men här är systemet också stort. Klitisering finns i exempel (20a) och (20b), men i exempel (20c) saknas den, även om det är morfonologiskt möjligt:³⁸

(20) saU Radnejaur [ULMA 35280:XIV:51]

- a. *ahtajjal I vuoras*
 farfar vara.3SG gammal
 'Farfar är gammal.'
- b. *Gušnie I Dij̄en iello*
 var.INESS vara.3SG 2PL.GEN renhjörd
 'Var är er renhjörd?'
- c. *vuo,jp leā* *Dij̄r rps`*
 smör vara.3SG dyr
 'Smöret är dyrt.'

Klitisering av *leä-* har hittills varit obekant och blev därför inte behandlad av Larsson (2012). Fenomenet skiljer alltså den nordligaste delen av det gamla umesamiska området i Arvidsjaur och Arjeplogs kommun från det sydvästliga området som saknar klitisering (Siegl, i tryck b).

38. Anselm Persson blev också intervjuad och inspelad av Tryggve Sköld i ett senare skede. I Skölds skriftliga uppteckningar av honom har jag hittills inte upptäckt motsvarande form. Ljudinspelningarna som innehåller samtal mellan bröderna Johan (Persson) Ragnefjäll och Anselm Persson är inte renskrivna och ett definitivt svar kan inte ges.

6.7 Om differential objektsmarkering

En egenhet som markant skiljer sydsamiskan från alla andra samiska språk är differentiell objektmarkering [vidare DOM] i pluralis. En nominativmarkerad objektsform syftar på ett indefinit och en akkusativmarkerad objektsform på ett definit objekt. Situationen i umesamiskan är fortfarande oklar. Larsson (2012: 138) anmärker att Calleberg skrev att DOM antagligen var möjlig i Ullisjaure som av Larsson klassificerades som en sydlig varietet av umesamiskan.³⁹ Annars hittade Larsson inga exempel.⁴⁰ I Siegl (2012) har jag visat, att det i Arvidsjaur inte finns några exempel på DOM och att både definitiva och indefinita objekt i pluralis uttrycks med akkusativ pluralis. I alla hittills transkriberade inspelningar gäller iakttagelsen fortfarande. Det såg man redan i exempel (10) som är re-producerat här igen:

(21) saU Radnejaur

- a. *datne* *dollatj* *ūmæssij* *sākijđ* *maid* *die*
 här.INESS tidigare många sak.PL.ACK vad.PL.ACK PART
mānnaj *subtsestallij*
 barn.ILL berätta.PRET.3SG
 ‘Där finns då många sagor som man berättade för barn.’ [JPR bd566] (indefinit)
- b. *riebbie biessij* *ja* *etnij* *gaihkide* *dellie* *bierguide*
 räv släppa.PRET.3SG och ha.PRET.3SG all.PL.ACK PART kött.PL.ACK
jugo lin datne lüöptesne.
 som vara.PRET.3PL det.INESS njalla.INESS
 ‘Och raven släppte och fick allt kött som var i det härbret.’ [JPR bd566] (definit)

39. Eftersom Calleberg varken har satsexempel eller texter är det omöjligt att granska hans argumentation mera i detalj.

40. För en talare från Tärna som är representativ för en mycket sydlig varietet av umesamiskan finns åtminstone ett potentiellt exempel på DOM. På grund av två problem kan satsen inte anses som ett klart exempel. Förklaringen följer här nedan:

saU Tärna/Ammarnäs

jah áhttjie lij *Tjieluone.* *ryönnaminne* *butsijde.* *jietjh* *mánáh* *ednij*
 och far var.PRET.3SG Tjieluon.INESS valla.PTCP.AKT ren.PL.ACK andra.PL barn.PL ha.PRET.3SG
Tjieluone *gådiene.*
 Tjieluon.INESS kåta.INESS

‘... och pappa var i Tjieluon, och vallade renarna, och de andra barnen hade han i kåtan i Tjieluon.’ [Barruk 2006: 1. Albertina subtsaste]

a) *mánáh* visar stadieväxling som inte finns i området.

b) *andra* bestämmer en grupp barn närmare och nominalfrasen är definit. Också den svenska översättningen är definit ‘och de andra barnen’ och den här konstellationen skulle egentligen inte tillåta DOM.

c) I den medföljande inspelningen kommer en *false start* efter *butsijde* och man kan tyda följande nominalfras på olika sätt och inte bara som *jietjh mánáh*.

6.8 Kort om possessiva konstruktioner

Den sista korta kommentaren behandlar possessiva konstruktioner. I Siegl (2012) har jag preliminärt diskuterat possession på fras- och satsnivå. Possession uttrycks mest med ett transitivt verb *adnit* och under arbetet med Tryggve Skölds inspelningar kom många exempel med *adnit* till:

(22) saU Mausjaur

- a. *die dolluv itnijme*
 PART eld.ACK ha.PRET.1PL
 ‘... och vi hade en eld.’ [KrS bd576]
- b. *die lin būsijde atnime giertasne*
 PART vara.PRET.3PL ren.PL.ACK ha.PTCP.PERF gårde.INESS
 ‘De hade haft renarna i gårdet.’ [KrS bd576]

Exempel av typen med en inessivmarkerad ägare och ägande i nominativ som *muvsne leä girjije* <1SG.INESS vara.3SG bok> ‘jag har en bok’ vilken följer det nordsamiska mönstret som rapporterades under förbehåll i Siegl (2012: 212) finns inte i ljudinspelningarna som hittills har blivit renskrivna. Därmed står det nu klart, att formen med NP-*sne leä* verkligen är ett exempel på sen idiolektisk språkkontakt mellan nordsamiska och umesamiska som jag förmodade redan tidigare (Siegl 2012: 213).

Slutligen vill jag visa på några fynd från två berättelser av Karin Stenberg som har exempel på possessivsuffix. Som i andra samiska språk är possessivsuffix i umesamiskan inte heller längre produktiva. Alla exempel som förkommer är från släkterminologi och har ibland också religiös bakgrund. Hittills finns bara exempel på första person singularis (-*m*):⁴¹

(23) saU Arvidsjaur (Araksuolo)

- a. *jübmel ähttjäm*
 gud far.PX.1SG
 ‘Herre gud ~ min gud!’ [KS bd565]
- b. *ja höllä mab die sijht kristbärtnäm*
 och säga.3SG vad.ACK part vill.2SG gud.barn.PX.1SG
 ‘... och han säger: ‘vad vill du mitt gudbarn?’ [KS bd566]
- c. *ja die del die ähttj-ähttjäm ja tjitj-ähttjäm doastōdijn*
 och PART PART PART far-far.PX.1SG och mor-far.PX.1SG träffa.PRET.3PL
viehkiet
 hjälpa.INF
 ‘Och min farfar och morfar träffades för att hjälpa ...’ [KS bd5090]

41. Relikter av possessivsuffix finns också på pronomenet *jijhtja* ‘själv’ som i andra samiska språk.

Det vanliga sättet för att uttrycka possession på frasnivå är markering av ägaren med genitiv:

(24) saU Arvidsjaur (Araksuolo)

- a. *del muv leärat Läjsjegan kōnstuv*
 PART 1SG.ACK lära.IMP.2SG Lars.GEN spåkonst.ACK
 ‘‘Lär mig Lars spåkonst!’’ [KS bd 566]
- b. *die muv oabba höllä die*
 så 1SG.GEN syster säga.3SG så
 ‘Så, min syster säger, så ...’ [KS bd5960]

6.9 En meningsfull lexikal skillnad: heibmij vs. ruoptot

Med hänsyn till lexikala skillnader i umesamiskan visar ekvivalenten av ‘fara hem’ en viktig dialektal skillnad. För den västliga delen av det gamla umesamiska området (Tärna och Ammarnäs) används en variant av *ruoptot* ‘hemåt’ som också är känd bl.a. i nordsamiskan. Formen finns också använd i det första skriftliga exemplet på umesamiska:

(25) saU

<i>Båhtija</i>	<i>städatjiste</i>	<i>Storgatan</i>	<i>mehte</i>	<i>vádtśá,</i>	
pojke	stad.DIM.ELA	Storgata.GEN	västeråt	gå.3SG	
<i>Renmarkjuhkan</i>	<i>rastá,</i>	<i>pruvvien</i>	<i>nelle</i>	<i>Tegen</i>	<i>gåddáje</i>
Renmarkbäck.GEN	tvärs,	bro.GEN	över.ILL	Teg.GEN	strand.ILL
<i>jah rupttijde</i>	<i>Röbäcken</i>	<i>gåhtáje.</i>			
och hemåt	Röbäck.GEN	hus.ILL			
- ‘Pojken gick Storgatan fram i den lilla staden, över Renmarsbäcken, över bron till Teg och hem till Röbäck.’ [Blomqvist/Barruk 2014: 52]

I Malå (som Schlachter redan noterade 1958) och i Arvidsjaur har *ruoptot* fått en ny betydelse ‘tillbaka’. Motsvarigheten till ‘hemåt’ är *heibmij* ~ *heibmije*, en illativmarkerad form av *heibmie* från svenskans ‘hem’.⁴²

(26) saU Arvidsjaur (Araksuolo)

- būhtij* *heibmij*
 kom.PRET.3SG hem.ILL
 ‘Han kom hem.’ [KS bd565]

(27) saU Lomträsk

- vüölgij* *ruoptijde*
 åka.PRET.3SG tillbaka
 ‘Han for tillbaka.’ [GE, AE bd571]

42. Som kuriositet nämner jag, att detsamma har hänt i finskt talspråk i södra Finland, där man oftast hör ett motsvarande lån *lähteä himaan* ‘att gå hem’ eller *olla himassa* ‘vara hemma’.

7 “Nu återstår allt efterarbetet, innan materialet kan sägas vara i ordentligt skick.”

Satsen står sist i Tryggve Skölds dagbok (11/10 1963/4) och nedtecknades när han redan var tillbaka i Uppsala. På grund av hans vidare karriär som docent, senare som professor i Finland och Sverige (se biografi i Sköld 1992 samt Larsson 2013), har efterarbetet aldrig blivit verklighet. År 1964 deponerade Sköld primäruppteckningarna från färden 1954 på nuvarande ISOF i Uppsala; hans ljudinspelningar, ordsamlingar, dagböcker och primäruppteckningar från 1956 och 1963 deponerades på DAUM senare. Efter nedläggningen av DAUM för några år sedan finns hans material nu i sin helhet i Uppsala (åtminstone digitalt).

7.1 Tryggve Skölds ljudinspelningar

Mitt primära intresse för Tryggve Skölds språkdokumentation fokuserade tidigt på hans inspelningar, eftersom han spelade in mycket och bland annat också personer som inte blivit inspelade av andra forskare. Skölds inspelningar är mångsidiga och innehåller både dialoger och monologer. I vissa fall sker dialogen mellan umesamer och i andra deltar även Sköld själv. Man berättade t.ex. om det förflutna, lokalhistoria, personliga händelser, samisk och nordsvensk vardag eller om sitt eget liv. När man jämför Skölds inspelningar med tidigare inspelningar (t.ex. Collinder 1943 eller Ruongs inspelningar från 1950-talet) är man tvungen att konstatera att där finns en rad inspelningar som på grund av berättare eller tematik (oftast både och) skiljer Tryggve Skölds ljudinspelningar från tidigare inspelningar. Några av Collinders (1943) eller Ruongs inspelningar från 1950-talet är inte fullständiga; grammofonskivor eller band slutar mitt i berättelsen. Att renskriva halva berättelser är ju meningslöst. För Collinder (1943) var det kanske ett tekniskt problem eftersom en grammofonskiva var kort och tekniken var ny och mestadels obekant. För Ruong var problemen antagligen annorlunda. Israel Ruong var en flitig och aktiv intervjuare och gav kanske inte tillräckligt akt på bandspelaren (t.ex. längden som var kvar, hastighet osv.) eftersom han försökte hålla ett visst tempo i berättelser eller dialoger.⁴³ Tekniska problem är nästan okända i Tryggve Skölds inspelningar. Det verkar som om han var mycket medveten om vad han tänkte spela in och hur det skulle bli gjort. Även om Tryggve Skölds material domineras av monologer, är det ingen kritik eftersom han också försökte spela in dialoger. Skölds inspelningar med Karin Stenberg är särskilt goda och visar att Sköld

43. Problemet är känt i tidigare språkdokumentation. Bäst är det nog om en deltagare kontrollerar inspelningarna medan den andra engagerar sig i intervjun, men i praktiken är det oftast omöjligt särskilt när man arbetar ensam.

visste vad han ville ha och Karin Stenberg som tidigare lärarinna, politiker och aktivist visste vad hon skulle göra. Andra som blev inspelade kunde inte leva upp till alla förväntningar. Några klarade sig bättre, några andra sämre – ett vanligt fenomen i språkdokumentation.

7.2 Tryggve Skölds skriftliga material

Tryggve Skölds skriftliga material har förblivit obearbetat. Även om umesamiskan fortfarande kännetecknas av en stor brist på material som skulle belysa språkets struktur, vore det oklokt att börja med bearbetning av skriftligt material först. På grund av den sociolingvistiskt katastrofala situationen är det betydligt viktigare att renskriva existerande ljudinspelningar så länge det fortfarande är möjligt med de få som har tillräckligt mycket kunskap kvar. Den enda kompromissen är renskrivning och översättning av berättelser som Tryggve Sköld upptecknade skriftligt 1956 och som saknar översättningar. Allt annat skriftligt material är tvåspråkigt (umesamiskt/svenskt) och kan bearbetas även när det inte längre finns några informanter kvar.

7.3 Tryggve Skölds plats i umesamisk forskning

Konstigt nog har inte en enda rad av Tryggve Skölds primärmaterial blivit publicerat av honom själv. Den konstiga utvecklingen har resulterat i att Tryggve Sköld hittills är okänd som forskare i umesamiska. Larsson har åtminstone visat, att Sköld måste nämnas som en forskare i umesamiska (2012: 77–78), men det verkar som om Larsson var ensam om sina insikter. I en nästan samtidig publikation, en jämförande analys av det centrala ordförrådet i samiskan, finns Skölds namn inte med bland forskare i umesamiska. Det gör konstigt nog inte heller Wiklund, Moosberg och Calleberg (Rydving 2013: 79). Rydving nämner bara Olavi Korhonen, Lars-Gunnar Larsson och Wolfgang Schlachter. När man granskar Rydvings argumentation närmare, är man förundrad över att Olavi Korhonen är omnämnd, eftersom hans umesamiska forskning präglas av samma problem som Skölds forskning. Korhonen har inte heller publicerat något språkligt primärmaterial, trots att han insamlat umesamiskt material sedan 1970-talet. Det betyder att Sköld och Korhonen egentligen står närmare varandra än man skulle tro. Korhonen har åtminstone behandlat några umesamiska etnologiska problem och har använt ord från sina egna samlingar (t.ex. Korhonen båda bidrag i Svanberg & Tunón 2000 som är representativa) eller redigerat ord i Edvin Brännströms samling (Eriksson & Korhonen 2017); en publicerad språkvetenskaplig analys av insamlat material saknas. Detsamma gäller Sköld. En granskning av både Skölds dissertation och Skölds samlade

skrifter (Sköld 1961, 1992) visar, att där inte finns mera än en handfull umesamiska ord som han har behandlat, men oftast i sammanhang med allmänna samiska språkhistoriska problem. En artikel som bara skulle behandla det umesamiska språket med Sköld som författare finns inte – märkligt nog.⁴⁴

8 Vad är möjligt med Tryggve Skölds dokumentation och annat umesamiskt material idag?

Som redan nämnades i introduktionen blev jag uppmärksamgjord på Tryggve Skölds samlingar i samband med ett forskningsprojekt om umesamiskan. För detta projekt var jag tvungen att inventera, granska och kopiera arkivmaterial eftersom det inte längre är möjligt att samla in nytt språkligt material bland de sista *rememberers* i dag. På grund av min egen forskning bland umesamerna som började i Arvidsjaur 2011, bestämde jag mig för att stifta bekantskap med Skölds material som var tillgängligt utan begränsningar och dessutom även var nästan obekant. Även om Tryggve Skölds samlingar är över 50 år gamla, ger de ett nästan nytt intryck av det nordliga umesamiska området från en period när språket fortfarande användes dagligen. Förutom Tryggve Skölds material har jag skaffat mig en överblick över vad Valter Jansson, Björn Collinder och Israel Ruong uträttade i Arvidsjaurns kommun mellan 1936 och 1963, det vill säga över material som inte blev använt av Larsson (2012). Efter 23 månaders arkivarbete och fältforskning med renskrivning och översättning av inspelningarna i Arvidsjaur och Ammarnäs är det dags att fråga vad som vore möjligt att göra med existerande arkivmaterial i framtiden. Enligt en konservativ gissning förvaras antagligen mera än 10 000 sidor av skriftligt umesamiskt material bara på ISOF. Med hänsyn till möjliga umesamiska ljudinspelningar på ISOF och andra arkiv (t.ex. Sveriges radio) är det omöjligt att gissa hur många timmar av relevanta inspelningar som kan finnas till forskarnas förfogande. Tryggve Skölds tio timmar av inspelningar är bara toppen av ett mycket större isberg. I ett bredare sammanhang återspeglar alltså Tryggve Skölds samling den olyckliga umesamiska forskningstraditionen att mycket har blivit insamlat, men knappast någonting har blivit publicerat. Det är en situation som har olika förklaringar och dem jag har granskat i ett annat sammanhang (Siegl i tryck a). Forskningshistoriskt borde jag konstatera att studiet av umesamiskan har fallit offer för olika och välkända problem i samisk forskning som har hindrat att

44. Märkligt nog hittar man inget eget umesamiskt material i Skölds recension av Schlachter (Sköld 1962), fast Sköld redan hade arbetat några år med umesamiskan.

insamlat material blev efterbearbetat. Personliga strider bland centrala forskare i tidigare samisk språkvetenskap fram till 1940-talet minskade intresset för umesamiska enormt och mycket material blev helt enkelt ignorerat. Dessutom behandlades umesamiskan länge som en sydsamisk dialekt. Det var en direkt konsekvens av det dominerade historisk-jämförande perspektivet i tidigare samisk språkforskning.⁴⁵ Ett synkroniskt perspektiv i samisk språkforskning som ett komplement till en språkdokumentarisk eller pedagogisk inriktning började senare, men inte för umesamiskan som stannade utanför denna utveckling. Samtidigt upphörde man att använda umesamiska hemma och de sista generationerna av umesamiska modersmålstalare gick ur tiden. Det språkliga utbytet är i det närmaste obefintligt och det begränsar såväl forskning som revitalisering. Den kvarvarande bristen på textsamlingar, grammatik och ordböcker förstärker denna effekt. Med hänsyn till den nuvarande situationen verkar den sista möjligheten vara att renskriva ljudinspelningar med de sista *rememberers* som jag gjorde under projektperioden.⁴⁶ Men vad skulle man kunna göra med de existerade tusentals sidor av skriftligt umesamiskt arkivmaterial (alltså samlingarna som Wiklund, Calleberg, Moosberg, Jansson, Collinder, Ruong och Sköld har efterlämnat) inom ramen för projektinriktad vetenskap utan fasta tjänster? Dessutom blev nästan allt umesamiskt material upptecknat i den så kallade äldre finsk-ugriska transkriptionen,⁴⁷ vilket verkar vara ett stort problem i nuvarande samisk språkvetenskap, särskilt utanför finsk-ugriska institutioner. Alla som bedriver språkdokumentation eller en kombination av språkdokumentation och arkivarbete vet, att det är mycket tidskrävande att göra primärmaterial tillgängligt.⁴⁸ Dessutom är sammanställningen av primärmaterial inte heller någon teorifri deskriptiv angelägenhet, men företrädarna för språkdokumentation och fältforskning har nog inte inriktat sig tillräckligt på att göra sina argument hörda i ämnen som språkvetenskap och vetenskapspolitik.

Tryggve Skölds hittills okända dokumentation är utan tvivel en mycket värdefull pusselbit som fokuserade på den nordligaste delen av det umesamiska

45. Så sent som 2015 betecknades umesamiskan fortfarande som en sydsamisk dialekt (se Siegl 2016).

46. 6/2015-5/2017.

47. Med undantag av Janssons material som blev transkriberat enligt det svenska landsmålsalfabetet.

48. Wolfgang Schlachter var den enda forskare i umesamisk språkforskning som själv har publicerat sitt eget material. Materialet blev insamlat 1940 och publicerades 1958, men hans monografi om stadieväxling (Schlachter 1991) i Malå kom 51 år efter fältforskningen!

språkets gamla område.⁴⁹ Men vad som i framtiden är möjligt att göra med umesamiskt arkivmaterial är en vetenskapspolitisk fråga. Det enda som står klart är att både samisk forskning och umesamer som är intresserade av sina rötter och sitt språk fortfarande behöver en omfattande grammatik, en ordbok och en representativ samling texter från olika delar av det umesamiska området. Med hänsyn till hittills publicerade texter dominerar fortfarande Lars Sjulssons idiolekt från Malå.

Litteratur

- Arnberg, Matts, Israel Ruong & Håkan Unsgaard. 1997. *Jojk*. (Reviderad upplaga). Stockholm: Sveriges Radios förlag.
- Bergsland, Knut & Gustav Hasselbrink. 1957. *Sámien lukkeme-gärjá. Sydlappisk läsebok med grammatik och ordlista* (svensk upplaga). Oslo.
- Collinder, Björn. 1938. *Lautlehre des Waldlappischen Dialekts von Gällivare*. MSFOu LXXXIV. Helsinki: SUS.
- 1949. *The Lappish Dialect of Jukkasjärvi: A Morphological Survey*. Skrifter utgivna av Kungliga Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala 37:3. Uppsala: Almqvist & Wiksells Boktryckeri.
- Eriksson, Ivan & Olavi Korhonen. 2017. *Samiskt liv i äldre tid*. Edvin Brännströms uppteckningar från Arvidsjaur och Arjeplog. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi CXLV. Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur.
- Freeman, Derek. 1999. *The Fateful Hoaxing of Margaret Mead – A Historical Analysis of Her Samoan Research*. Colorado: Westview Press.
- Halász, Ignác. 1885. *Svéd-lapp nyelv I - Lule- és Pite-lappmarki nyelvmutatványok és szótár*. Budapest.
- Harris, Zelig. 1951. *Methods in Structural Linguistics*. Chicago: University of Chicago Press.

49. Efter en preliminär inventering av Skölds material (och särskilt med hänsyn till Tryggve Skölds inspelningar) kan jag inte stöda Lars-Gunnar Larssons åsikt, att Tryggve Skölds material inte skulle innehålla så mycket av den nordligaste varieteten som Israel Ruongs samlingar. "Ruong scheint sein Material, das mit "Arvidsjaur" gekennzeichnet ist, hauptsächlich in der Gegend nördlich von Arvidsjaur gesammelt zu haben. Das bedeutet, dass sein Material meistens etwas nördlichere Varietäten als die in Skölds Sammlung repräsentiert." (Larsson 2012: 45). Ruongs samling är självklart fokuserad på en varietet av umesamiskan som talades av Karin Stenberg och hennes syster Sarah Maria Norsa. Men Ruong har inget material från Lomträsk eller Moskosel till skillnad från Sköld som har både skriftligt material och ljudinspelningar.

- Korhonen, Mikko. 1981. *Johdatus lapin kielen historiaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 370. Helsinki: SKS.
- Korhonen, Olavi. 2000a. Naturen i ett språkligt perspektiv. I Svanberg, Ingvar & Tuonón, Håkan (red.): *Samisk etnobiologi: människor, djur och växter i norr*. Studica ethnobiologica 10. Nora: Nya Doxa. 91–100.
- Korhonen, Olavi. 2000b. Äldre samiskt bruk av tallens innerbark. I: Svanberg, Ingvar & Håkan Tuonón (red.): *Samisk etnobiologi: människor, djur och växter i norr*. Studica ethnobiologica 10. Nora: Nya Doxa. 266–280.
- Lagercrantz, Eliel. 1926. *Sprachlehre des Westlappischen nach der Mundart von Arjeplog*. MSFOu LV. Helsinki: SUS.
- Larsson, Lars-Gunnar. 2012. *Grenzen und Gruppierungen im Umesaamischen*. Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica 83. Wiesbaden: Harrasowitz.
- 2013. Tryggve Sköld 1922–2012. *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 136. 119–125.
- 2014. Epenthetic vowels in Ume Saami gradation. I Nobufumi, Inaba (et al.). *Juuret marin murteissa, latvus yltää Uraliin. Juhlakirja Sirkka Saarisen 60-vuotispäiväksi 21.12.2014*. MSFOu 270. Helsinki: SUS. 163–164.
- Manker, Ernst. 1939. *Under samma himmel - strövtåg och studier bland samer söderut*. Stockholm: Lars Hökerbergs bokförlag.
- 1957. *Lapparnas heliga ställen*. Acta Lapponica XIII. Stockholm: Gebers.
- 1968. *Skogslapparna i Sverige*. Acta Lapponica XVIII. Stockholm: Gebers.
- Nielsen, Konrad. 1926. *Lærebok i lappisk (samisk) I. Grammatik*. Oslo: Brøgger.
- Ruong, Israel. 1944. Något om den lapska skogsrenskötseln i Arvidsjaurs socken. *Geographica* 15. 92–101.
- Rydving, Håkan. 2013. *Words and Varieties. Lexical Variation in Saami*. MFSOu 269. Helsinki: SUS.
- Sammallahti, Pekka. 1998. *The Saami Languages – an introduction*. Karasjok: Davvi Girji.
- 2012. Remarks on Ume Saami phonology. I Winkler, Eberhard (et al.): *Lapponicae investigationes et uralicae – Festschrift zum 65. Geburtstag von Lars-Gunnar Larsson*. VSUA 82. Wiesbaden: Harrasowitz. 177–202.
- Schlachter, Wolfgang. 1958. *Wörterbuch des Waldlappendialektes von Malå und Texte zur Ethnographie*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XIV. Helsinki: SUS.

- 1991. *Stufenwechselstörungen im Malälappischen – Aufbau oder Abbau eines Systemes?* Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica 33. Wiesbaden: Harrasowitz.
- Siegl, Florian. 2010. How to prepare for fieldwork – a Forest Enets based retrospective. I Kokkonen Paula & Anna Kurvinen (red.): *Kenttäretkistä tutkimustiedoksi*. Uralica Helsingiensia 4. Helsinki: SUS. 213–240.
- 2012. Strövtåg i umesamiskan. I Winkler, Eberhard (et al): *Laponicae investigationes et uralicae – Festschrift zum 65. Geburtstag von Lars-Gunnar Larsson*. VSUA 82. Wiesbaden: Harrasowitz. 203–217.
- 2016: Besprechung. Evjen, Bjørg & Marit Myrvoll (red.): *Från kust til kyst – åhpegáttest åhpegáddáj. Møter, miljø och migrasjon i pitesamisk område*. Ural-Altäische Jahrbücher Neue Folge 26. 280–288.
- i tryck a: Ume Saami - the forgotten language. *EFOu* 48.
- i tryck b: Nebensächlichkeiten zur Kopula *leä-* im Umesaami unter Berücksichtigung der Verhältnisse im Westsaamischen.
- Sköld, Tryggve. 1961. *Die Kriterien der urnordischen Lehnwörter im Lappischen*. 1. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 8. Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- 1962. Rezension von Wolfgang Schlachter, Wörterbuch des Waldlappendialekts von Malå. Helsinki 1958. I *Ural-Altäische Jahrbücher* 34. 260–264.
- 1992. *Wortstudien*. Festschrift Tryggve Sköld zum 70. Geburtstag am 2. November 1992. Acta Universitatis Umensis 109. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Smedby, Sune & Harald Grundström (red.). 1963. *Lapska Sånger. Texter och melodier från svenska Lappland II. Sånger från Arjeplog och Arvidsjaur*. Skrifter utgivna genom Landsmåls- och Folkminnesarkivet i Uppsala. Serie C: 2. Uppsala: A. B. Lundequistska Bokhandeln.
- Wiklund, Karl Bernhard. 1890. *Lule-lappisches Wörterbuch*. MSFOu 1. Helsinki: SUS.
- 1891. *Laut- und Formenlehre der Lule-lappischen Dialekte*. Göteborgs Kongliga Vetenskaps och Vitterhets Samhälles Handlingar. Ny tidsföljd 25. Göteborg.
- 1915. *Lärobok i lapska språket*. Andra, reviderade upplagan. Uppsala. A.-B. Akademiska Bokhandeln.

Summary

In the 1950s and early 1960s, Tryggve Sköld (1922–2012) spent altogether half a year in the municipality of Arvidsjaur (Norrbotten, Sweden) to conduct extensive field work among speakers of Ume Saami. Unfortunately, Sköld's field materials have remained unpublished and therefore also almost entirely unknown. The first part of this article presents Sköld's field work in more detail, which is concluded with a preliminary inventory of gathered materials. In the second part, several morphological and morphosyntactic peculiarities of this northern variety of Ume Saami are discussed.

Florian Siegl
Tartu, Estland
florian.siegl@gmail.com

Appendix – Tryggve Skölds umesamiska informanter

Karin Stenberg, Marie Jonsson, Mattias Vilhelm Stenvall, Aldor Stenvall, Kristina Stenvall, Nils Persson, Selma Persson, Gregor Persson, Brita Maria Nilsson, Per Persson, Nils Petter Svensson, Johan Person Ragnefjäll [Arj], Sara Maria Norsa, Lars Matsson⁵⁰, Anselm Persson [Arj], Sara Persson, Elsa Olofsson, Frida Nilson, Bror Brännström, Stina Sivertsen, Gerda Eriksson, Anselm Eriksson, Erik Lundmark, Nils Olofsson, Helmer Svensson, Alba Holmström, Olga Fahlgren, Jonas Petter Persson, Jonas Vilhelm Persson, Laura Margareta Lindblom, Karl Andersson, Agda Lundmark, Göta Larsson, Sara Häggström

Referenser*a) Använda förkortningar*

1SG	fristående pronomen	.1SG	verbändelse
PRET	preteritum	INF	infinitiv
ACK	ackusativ	ILL	illativ
DET	demonstrativ	NEG.AUX	negationsverb
KON	konegativ stam	PART	partikel
ELA	elativ	INESS	inessiv
PTCP.PERF	particip perfekt	PTCP.AKT	particip aktio
PL	plural	GEN	genitiv
ESS	essiv	KOM	komitativ
INCH	inkoativ	DIM	diminutiv
PX	possessivsuffix		

b) Otryckta källor

ISO F

34455 Valter Jansson Sommaren 1936 Arvidsjaur 6–22 aug.

16359 Björn Collinder: Språkliga uppteckningar från Arvidsjaur september 1943

35280:XIV:51 Israel Ruongs efterlämnade samling. Uppteckningar i Radnejaur 1944 och 1958.

25656 Tryggve Sköld Arvidsjaur 31/7–6/8 1954 I

25657 Tryggve Sköld Arvidsjaur 6/8–13/8.1954 II

25658 Tryggve Sköld Arvidsjaur 13/8–19/8 1954 III

25659 Tryggve Sköld Arvidsjaur 19/8 1954 IV

25660 Tryggve Sköld Ordsamling från Arvidsjaur 1954

2966 Axel G. Calleberg: Malmesjaurdialektens grammatik

50. I primäranteckningarna från 1954 Lars Matsson, i primäranteckningarna från 1963 omnämnd som gamle Lasse.

DAUM

10670 (Tryggve Skölds koffert, register efter Marica Blind)

- 25 Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur sommaren 1954, 1. 31/7–4/8
- 26 Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur sommaren 1954, 2. 5/8–27/8
- 27 Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur sommaren 1954, 3. 28/8–29/8
- 28 Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur sommaren 1956, 1. 5/6–21/6
- 29 Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur sommaren 1956, 2. 22/6–30/6
- 30 Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur sommaren 1956, 3. 1/7–3/7
- 31 Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur sommaren 1963, 1. 5/8–22/8
- 32 Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur sommaren 1963, 2. 23/8–15/9
- 33 Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur sommaren 1963, 3. 16/9–8/10
- 34 Dagbok över en uppteckningsresa till Arvidsjaur sommaren 1963, 4. 9/10–11/10
- 35 Uppteckningar gjord i Arvidsjaur sommaren 1956, 1.
- 36 Uppteckningar gjord i Arvidsjaur sommaren 1956, 2.
- 37 Uppteckningar gjord i Arvidsjaur sommaren 1956, 3. (Innehåller 3 st växter)
- 38 Uppteckningar gjord i Arvidsjaur sommaren 1956, 4.
- 39 Uppteckningar gjord i Arvidsjaur sommaren 1956, 5.
- 40 Uppteckningar gjord i Arvidsjaur sommaren 1956, 6.
- 41 Uppteckningar gjord i Arvidsjaur sommaren 1963, 1.
- 42 Uppteckningar gjord i Arvidsjaur sommaren 1963, 2.
- 43 Uppteckningar gjord i Arvidsjaur sommaren 1963, 3.
- 44 Uppteckningar gjord i Arvidsjaur sommaren 1963, 4.
- 45 Uppteckningar gjord i Arvidsjaur sommaren 1963, 5.
- 46 Uppteckningar gjord i Arvidsjaur sommaren 1963, 6.
- 89 Band inspelning/ AV 71/ AV 84, Samisk grammatik
- 99 Ordsamling från Arvidsjaur och södra Arjeplog 1956
Ordsamling och ortnamn från Arvidsjaur och södra Arjeplog 1963

c) Tryckta källor

Blomqvist, Anita 2014. *Guktie Ubmeje súgij stáddane sjaddij*. Översättning av Henrik Barruk). Umeå.

Barruk, Henrik 2006. *1. Albertina subtsaste*. Kanaanstifelsen i Sverige.

d) Ljudinspelningar (DAUM)

Tryggve Skölds inspelningar från Arvidsjaur:

Bd 564, Bd 565, Bd 566, Bd 568, Bd 569, Bd 570, Bd 571, Bd 572, Bd 573, Bd 574, Bd 575, Bd 576, Bd 577, Bd 5959, Bd 5960, Bd 5961, Bd 5962

Annat: bd07269 Albertina Nilsson (Ammarnäs)